

КРИМІНАЛІСТИКА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для самостійної роботи для підготовки здобувачів вищої освіти ступеня бакалавр за спеціальністю 081 "Право",
262 «Правоохоронна діяльність»
освітньо-професійних програм:
«Правове забезпечення підприємницької діяльності»;
«Трудове право та правове забезпечення управлінської діяльності»;
«Кримінальна юстиція (Суд. Прокуратура. Адвокатура)»;
«Бакалавр правоохоронної діяльності»

Обговорено і рекомендовано на засіданні
кафедри
кримінального права та правосуддя
Протокол № 2 від 1 вересня 2020 року

Криміналістика : методичні вказівки для самостійної роботи для підготовки для підготовки здобувачів вищої освіти ступеня бакалавр за спеціальністю 081 «Право», 262 «Правоохоронна діяльність» спеціалізацій: «Правове забезпечення підприємницької діяльності»; «Трудове право та правове забезпечення управлінської діяльності»; «Кримінальна юстиція (Суд. Прокуратура. Адвокатура)» , «Бакалавр правоохоронної діяльності» / Укл.: І. П. Осипенко.– Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2020.. – 75 с.

Укладач: Осипенко І. П. старший викладач кафедри кримінального права та правосуддя Чернігів: Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»

Відповідальний за випуск: Сенченко Н.М., доцент кафедри кримінального права та правосуддя, кандидат юридичних наук

Рецензент: Коломієць Наталія Володимирівна, доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального права та правосуддя Навчально-наукового інституту права і соціальних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»

Передмова

Криміналістика належить до дисциплін, засвоєння яких становить фундамент фахової підготовки юриста. Володіння криміналістичними знаннями та отримання належних практичних навичок є обов'язковими для слідчого, прокурора, судді, адвоката, оскільки виконувані ними функції безпосередньо пов'язані із застосуванням саме цих знань. Інші представники юридичного фаху також не можуть обійтися у своїй діяльності без знань криміналістики.

Метою вивчення курсу криміналістики є опанування здобувачами вищої освіти системи знань, умінь, навиків використання криміналістичних засобів та методів в розкритті, розслідуванні та попередженні злочинів. Ця загальна мета концентрується шляхом вирішення в процесі навчання часткових задач.

По-перше, такою задачею є практичне освоєння криміналістичних засобів і методів, що використовуються в розкритті та розслідуванні злочинів. В цьому зв'язку необхідно показати ведучу роль криміналістики в роботі з інформацією про подію злочину. Здобувач вищої освіти повинен засвоїти, що знання криміналістики та вміння використання її можливостей є необхідною умовою професійної підготовки в боротьбі зі злочинністю.

Друга, не менш відповідальна задача складається в тому, щоб навчити правильно розпізнавати по слідам та іншим ознакам злочину особу та характер дій злочинця, вміло використовувати криміналістично значиму інформацію в його розшуку і встановлення складу злочину.

Третя задача – оволодіння тактичними прийомами проведення слідчого огляду, обшуку, допиту та інших слідчих дій, а також оволодіння методикою розслідування окремих видів злочинів.

Семінарські заняття направлені на поглиблення та закріплення теоретичних знань, набуття навичок самостійної роботи з літературою, вміння відстоювати та аргументовно захищати свою позицію.

Практичні заняття є основною формою трансформації теоретичних знань в практичних навиках та вміннях. При їх проведенні необхідно використовувати науково - технічні засоби по виявленню, фіксації, вилученню слідів та речових та речових доказів, показ видеофільмів.

Методичні вказівки до самостійної роботи здобувачів вищої освіти

Для цілеспрямованої участі у навчальному процесу здобувачі вищої освіти повинні регулярно самостійно готуватися до аудиторних занять з криміналістики і добре уявляти собі основні види навчальних занять з цієї дисципліни.

Самостійну роботу варто починати з вивчення тексту лекції, потім почитати й законспектувати в зошиті з підготовки до семінарів відповідний матеріал підручника та інших джерел. Читати треба уважно, всебічно та критично аналізувати прочитане. Зустрівши нове, незрозуміле слово або вираз, обов'язково необхідно з'ясувати його зміст. Не зробивши цього, здобувач вищої освіти ризикує сприйняти невірно значення слова або виразу, та як правило і всього тексту. Тут варто скористатися словниками, довідником криміналіста чи іншими джерелами. Перелік рекомендованої літератури не є вичерпним. Необхідно опанувати й інші джерела, у тому числі статті, що публікуються у сучасних юридичних виданнях.

Мета самостійної роботи з дисципліни «Криміналістика» - засвоїти в повному обсязі навчальну програму і сформувати самостійність як особистісну рису та важливу професійну якість, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність.

Завдання самостійної роботи – засвоєння, закріплення та систематизація відповідних теоретичних знань, а також їх застосування при виконанні практичних завдань. Самостійна робота здобувачів вищої освіти забезпечує їх підготовку до поточних аудиторних занять.

Зміст самостійної роботи з дисципліни «Криміналістика» визначається навчальною програмою дисципліни, а також цими методичними матеріалами.

До основних форм самостійної роботи з дисципліни «Криміналістика» належать такі:

- опрацювання прослуханого лекційного матеріалу, обов'язкових і додаткових наукових літературних джерел;
- вивчення окремих тем або питань, передбачених для самостійного опрацювання;
- підготовка до практичних занять;
- підготовка до різних форм поточного контролю;
- пошук та огляд літературних джерел за заданою проблематикою;
- написання реферату за заданою проблематикою;
- аналітичний розгляд наукових публікацій.

У процесі самостійної підготовки до практичних та семінарських занять здобувачі вищої освіти повинні опрацювати прослуханий лекційний матеріал, всебічно розглянути зміст питань, що виносяться на заняття, проаналізувати відповідні навчальні літературні джерела, нормативно-правові акти. Перевіряють рівень засвоєння знань самостійно, відповідаючи на питання для самоконтролю.

Разом з опануванням базових теоретичних знань слід також вивчати і аналізувати практику їх реалізації, формувати навички встановлення динаміки подій – механізму злочину, конструювання динамічної моделі поведінки злочинця. Вивченню підлягає насамперед передовий досвід слідчої, експертної та судової практики. Практичні завдання (задачі) мають на меті закріпити теоретичні знання студентів і головне – сформувати навички роботи з нормативними актами. Практичні завдання (задачі) необхідно виконувати в письмовій формі з розгорнутим мотивованим розв'язанням.

Розв'язуючи завдання, необхідно продемонструвати вміння самостійно аналізувати конкретні ситуації, аргументовано відповідати на поставлені питання, посилаючись на відповідні нормативні акти. Відповіді повинні бути повні, обґрунтовані.

Вимоги до рефератів

Важливий засіб засвоєння знань – це написання реферату.

Написання реферату за заданою проблематикою необхідно починати із ретельно продуманого вступу. У вступі визначається мета дослідження, практичне і теоретичне значення теми, з максимально можливою точністю встановлюються межі досліджуваної теми, а також методи дослідження.

В основній частині реферату, насамперед, викладається зміст досліджуваної проблеми. Наслідком дослідження можуть бути пропозиції щодо оптимізації кримінального законодавства. У такому разі необхідно всебічно обґрунтувати прийняте рішення.

Робота повинна завершуватись аргументованими висновками. Обсяг реферату – 10-15 аркушів формату А4.

Здобувач вищої освіти повинен знати:

- предмет, систему, задачі та методи криміналістики; теоретичні основи криміналістичної ідентифікації та встановлення групової належності .

- сучасні технічні засоби, які використовуються в процесі розкриття, розслідування та попередження злочинів;

- класифікації ознак зовнішності людини; методи та засоби виявлення, огляду, фіксації та вилучення слідів;

- характеристику і класифікацію вогнепальної та холодної зброї, слідів її застосування;

- основні положення криміналістичного дослідження рукописних та машинописних текстів, методи техніко - криміналістичного дослідження документів.

- загальні положення та завдання криміналістичної тактики; поняття і види кримінальних версій;

- поняття, значення та види планування розслідування злочинів;

- тактичні та організаційні основи проведення окремих слідчих дій.
- систему та завдання криміналістичної методики;
- поняття, структуру криміналістичної характеристики злочину і її значення;
- методику планування та організацію по розкриттю окремих видів злочинів.

Здобувач вищої освіти повинен вміти:

- використовувати теоретичні знання криміналістики; оволодіти та застосувати в практичній діяльності методи криміналістичної ідентифікації та встановлення групової належності.
- володіти технікою – криміналістичними засобами та прийомами виявлення, фіксації, вилучення слідів злочину та злочинця, попередження злочину, фіксації ходу і результату слідчих дій;
- виявляти ознаки підробки документів, використовувати ознаки почерку і письмової мови для встановлення автора документу;
- користуватись всіма видами криміналістичних обліків.
- будувати криміналістичні версії і робити їх перевірку;
- використовувати тактичні прийоми при проведенні слідчих дій;
- фіксувати результати слідчих дій, в тому числі з використанням техніки – криміналістичних та ін. засобів.
- давати криміналістичну характеристику окремих видів злочинів;
- будувати і планувати перевірку слідчих версій по окремих видах злочинів, складати плани розслідувань;
- використовувати сучасні досягнення психології, кримінології при організації розслідування злочинів, виявляти причини і умови, які сприяють скоєнню злочинів і приймати заходи по їх попередженню.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
66-74	D	задовільно	
60-65	E		
0-59	FX	незадовільно	не зараховано

Тема 1: Предмет, завдання, система, методи криміналістики

План

1. Предмет криміналістики.
2. Завдання криміналістики.
3. Система криміналістики.
4. Методи криміналістики.

Вирішить запропоновані задачі

Задача № 1

12 вересня 2015 р. слідчий міського відділу поліції Мінаєв А.Ф. виніс дві постанови про призначення експертиз:

- комплексної хіміко-дактилоскопічної експертизи для виявлення слідів пальців рук на передсмертній записці від імені гр. Краснова С.А., а також встановлення складу барвника, яким були виконані записи;
- судово-медичної експертизи трупа гр. Краснова С.А. з метою визначення причини смерті.

Завдання

Визначте, знання яких наук мають бути використані при проведенні даних досліджень.

Задача № 2

У кримінальному провадженні, в зв'язку з крадіжкою особистого майна співробітників фірми «Лісове господарство», яка розташована по вул. Красіна, 14 вересня 2015 р. був проведений огляд місця події, в ході якого фотографувалися шість приміщень, де працюють співробітники фірми, місця зберігання викрадених грошей і речей, місце проникнення передбачуваного злочинця. Були виявлені і вилучені сліди рук, взуття, сліди знаряддя злому, волокна синтетичного матеріалу чорного кольору, сліди запаху з місця контакту злочинця з деякими речами. Все вилучене було продемонстроване двом потерпілим, директорів фірми, потім упаковано і опечатано листками білого паперу з відтисками печаток слідчого відділу поліції. Заздалегідь вилучені сліди були описані в протоколі, складеному на місці події.

Після повернення в слідчий відділ слідчий Седов Г. С. прийняв заходи до порушення кримінального провадження за фактом крадіжки і склав план проведення початкових слідчих дій і проведення оперативно-розшукових заходів.

Відповідно до плану від 15 вересня 2015 р. слідчий Седов Г.С. запросив двох потерпілих для допиту. В ході допиту були детально з'ясовані обставини, пов'язані з ознаками і зберіганням викрадених речей, приблизний час їх викрадення, а також, можливість підозри потерпілих на якусь конкретну особу,

яка могла б здійснити дану крадіжку. Після допитів було з'ясовано, що в одному з приміщень фірми потерпілими були виявлені два недопалки сигарет «Бонд», не відмічених при проведенні огляду.

Слідчий Седов Г.С. прийняв рішення про проведення додаткового огляду за участю спеціаліста для вилучення вищезгаданих об'єктів, що було виконане того ж дня. 16 вересня 2015 р. слідчий Седов Г.С. виніс постанову про призначення експертиз по вилучених слідах і направив ці постанови в експертно-криміналістичні підрозділи.

Завдання

Знання яких розділів криміналістики були використані слідчим при проведенні слідчих дій і розшукових заходів?

Задача № 3

19 вересня 2015 р. при обшуку в гр. Деміна С. В., який був здійснений за підозрою його в крадіжці майна в гр. Фролова М. Н., були виявлені і вилучені в коробці серванта у великій кімнаті 500 дол. США; на столі в цій же кімнаті відеомагнітофон «Sony-500». У шкатулці в тумбочці малої кімнати п'ять кілець виготовлених з металу жовтого кольору, годинник «Rollex». Всі виявлені речі були сфотографовані і відповідним чином залучені до кримінального провадження відповідно до записів в протоколі обшуку.

Завдання

Вкажіть, які загальнонаукові методи використовувалися при проведенні обшуку і оформленні його результатів.

Підготувати реферати на тему:

- 1. Сучасні тенденції та закони розвитку криміналістики.*
- 2. Взаємозв'язок криміналістики з іншими науками.*
- 3. Роль загальних методів криміналістики в розкритті, розслідуванні та запобіганні злочинів.*

Самостійно опрацювати такі питання:

1. Діалектичний метод як основа методології криміналістики.
2. Узагальнення слідчої, судової і експертної практики, як джерело розробки і удосконалення методів, прийомів і технічних засобів криміналістики.

Додаткова література

1. Криміналістика: підручник / за ред. П. Д. Біленчука. – К., 1998. – С. 11 - 29.
2. Криміналістика: учебник / под ред. И. Ф. Пантелеева , Н. А. Селиванова. – М., 1984. – С. 3 - 21.
3. Криміналістика: учебник / под ред. Н. П. Яблокова. – М., 1997. – С. 1 - 12.
4. Криміналістика: підручник / заред. В. Ю. Шепітька. – К, 2001. – С. 6 - 15.

Тема 2: Криміналістична ідентифікація та встановлення групової належності

План

1. Поняття, наукові основи криміналістичної ідентифікації.
2. Об'єкти криміналістичної ідентифікації та їх класифікація.
3. Види криміналістичної ідентифікації.
5. Процес криміналістичної ідентифікації.
6. Встановлення групової належності.
7. Відповідно до умов кожної фабули визначити: 1) вид ідентифікації; 2) ідентифіковані та ідентифікуючі об'єкти.

Фабули

1. При розслідуванні крадіжки проведено огляд приміщення, під час якого виявлено сліди взуття. Слідчий сфотографував сліди методом масштабної зйомки і виготовив гіпсові зліпки. У підозрюваних З. і Р. під час обшуку вилучено взуття, яке слідчий разом із гіпсовими зліпками і фотознімками слідів направив експерту. На розгляд останнього поставлено таке запитання: чи є сліди, виявлені і вилучені на місці вчинення крадіжки, слідами взуття, яке вилучено у підозрюваних З. і Р.?

2. Слідчий при розслідуванні крадіжки з проникненням у житло виявив сліди розпилу ригеля замка вхідних дверей. У підозрюваного М. під час затримання "по гарячих слідах" вилучено пилку по металу. З метою вирішення питання, чи вчинено злом з використанням вилученого у М. знаряддя, слідчий призначив трасологічну експертизу.

3. На горищі багатоквартирного будинку, звідки відбувся постріл, внаслідок якого загинув Є., виявлено стріляну гільзу та недоїдок бутерброду з чітко вираженими слідами зубів. З тіла потерпілого Є. вилучено кулю, а у підозрюваного С. відібрано експериментальні зразки прикусу зубів. Слідчий призначив судово-балістичну і трасологічну експертизи.

4. Потерпіла внаслідок грабежу громадянка А. під час допиту повідомила, що достатньо чітко запам'ятала прикмети зовнішності злочинця: поголена голова овальної форми, великі очі темного кольору, шрам на правій щоці довжиною близько 5 см, хода з накульгуванням на праву ногу. Слідчий призначив пред'явлення підозрюваного для впізнання.

5. При розслідуванні злочинного порушення правил безпеки дорожнього руху на проїзній частині поблизу виявленого трупа слідчий знайшов уламки фарного розсіювача і радіаторної решітки автомобіля. У результаті розшуку

було встановлено автомобіль з розбитим фарним розсіювачем і деформованою радіаторною решіткою. Слідчий призначив трасологічну експертизу.

6. Під час розслідування незаконного збуту наркотичних засобів на поліетиленовому пакеті з порошком білого кольору було виявлено відбитки пальців рук. У вчиненні злочину підозрювались громадяни Н. і Д. Слідчий дактилоскопіював зазначених осіб і направив відібрані відбитки пальців рук на дактилоскопічну експертизу.

7. Свідок злочину Т. повідомила слідчому, що раніше бачила особу, яка вчинила злочин, була з ним у дружніх стосунках і має його фотографію.

Підготувати реферати на тему:

1. *Діагностика в роботі слідчого.*
2. *Мета і сутність ідентифікаційної експертизи.*
3. *Процес криміналістичної ідентифікації. Методика ідентифікаційних досліджень.*

Самостійно опрацювати такі питання:

1. Поняття і задачі криміналістичної діагностики.
2. Експертні діагностичні задачі.

Додаткова література

1. Белкин Р. С. Равен самому себе : [Криминалистика вчера, сегодня, завтра] / Р. С. Белкин, М. Я. Сегай. – Киев : Лыбидь, 1991. – 142с.
2. Колдин В. Я. Идентификация при расследовании преступлений / В. Я. Колдин. – М., 1978. – 144с
3. Колдин В. Я. Судебная идентификация / В. Я. Колдин. – М. : ЛексЭст, 2002.
4. Проблемы криминалистического распознавания / под ред. В. А. Образцова, В. И. Шиканова. – Иркутск; М., 1999.
5. Сегай М. Я. Методология судебной идентификации / М. Я. Сегай. – К., 1970.
6. Седова Т. А. Проблемы методологии и практики нетрадиционной криминалистической идентификации / Т. А. Седова. – Л., 1986.

Тема 3: Загальні положення криміналістичної техніки

План

1. Предмет, система і завдання криміналістичної техніки.
2. Підстави застосування засобів криміналістичної техніки.
3. Теніко - криміналістичні засоби і методи, що застосовуються при виявленні речових доказів.
4. Форми криміналістичної фіксації.
5. Засоби вилучення речових доказів.

Вирішіть запропоновані задачі

Задача № 1

12 вересня 2015 р. при огляді квартири гр. Бойко В. С., що проживає за адресою: с. Васьково, вул. Широка, б. 4, кв. 2, було встановлено, що злочинці проникли через вхідні двері квартири шляхом їх злому. Спеціаліст Іванов І. І. сфотографував за правилами масштабної фотозйомки сліди зняття злому на коробі вхідних дверей, але так як слідчої маси для вилучення об'ємних слідів у нього не було, дані сліди були зафіксовані лише на фотоплівку.

Завдання

Чи вірно вчинив спеціаліст?

Задача № 2

13 вересня 2015 р. слідчо-оперативна група міського відділу поліції здійснила огляд місця події, що був пов'язаний з виявленням трупа невідомого чоловіка, виявленого в під'їзді будинку 132 по вул. Ясеневій слідчим Сергєєвим С.С. при огляді трупа виявлено два вогнепальні поранення в області потиличної частини голови і лівої лопатки. Спеціалістом Машкіним С.С. була здійснена пізнавальна фотозйомка, вилучені сліди речовини темно-бурого кольору, дві гільзи до пістолета «ТТ». Труп не дактилоскопувався, оскільки сліди рук з місця події не вилучались.

Завдання

Чи вірно вчинили слідчий і спеціаліст ?

Задача № 3

14 вересня 2015 р. на дактилоскопічну експертизу поступили два аркуші з текстами договорів фірми «Прогрес-2002» на постачання партії комп'ютерів з Гонконгу, вісім купюр номіналом 100 дол. США кожна, відбитки пальців і долонь рук директора і п'яти співробітників фірми.

Перед експертом слідчий поставив два питання:

1. Чи придатні сліди рук для ідентифікації особи, на представлених листах договорів і восьми купюрах?

2. Якщо сліди рук придатні для ідентифікації особи, то чи не були вони залишені вищезгаданими особами?

Після обробки досліджуваних об'єктів порошком «малахіт» слідів рук на них виявлено не було, тому експертом було прийнято рішення застосувати хімічний метод виявлення слідів. Через кілька годин після проведення відповідної процедури на об'єктах були виявлені сліди рук, придатні для ідентифікації особи. Текст на договорах від дії хімічно-активної речовини був втрачений, купюри забарвилися в темно-червоний колір.

Завдання

Чи правильне рішення прийняв експерт?

Підготувати реферати на тему:

- 1. Перспективи і проблеми розвитку криміналістичної техніки.*
- 2. Доказове значення результатів застосування криміналістичної техніки.*
- 3. Роль криміналістичної техніки в розробленні засобів запобігання злочинів.*

Самостійно опрацювати такі питання:

1. Критерії допустимості застосування криміналістичної техніки при розслідуванні злочинів.
2. Технічні засоби профілактики злочинів.

Додаткова література

1. Гончаренко В. И. Научно-технические средства в следственной практике / В. И. Гончаренко. - К., 1984.
2. Карлов В. Я. Использование криминалистической техники в расследовании преступлений: науч.-практ. пособ. / В.Я. Карлов. - М.: Экзамен, 2006.
3. Скорченко П. Т. Криминалістика. Техніко-криміналістичне забезпечення розслідування преступлений: учеб. пособие для вузов. / П. Т. Скорченко. - М. : Былина, 1999.
4. Сорокин В. С. Предварительное исследование вещественных доказательств в ультрафиолетовых лучах / В. С. Сорокин. - М., 1982.
5. Універсальний криміналістичний комплект слідчого: практич. посіб./ уклад.: Шепітько В. Ю., Борисенко І. В., Булукуков О. Ю. [та ін.] - Х., 2004.
6. Шепітько В. Ю. Довідник слідчого / В. Ю. Шепітько ; Акад. прав. наук України. - Вид. 3-тє, перероб. і дон. - К. : Ін Юре, 2008.

Тема 4: Судова фотографія та відеозапис

План

1. Поняття, завдання судової фотографії.
2. Судово-оперативна фотографія.
3. Судово-дослідницька фотографія.
4. Відеозапис.

Самостійна робота:

У позааудиторний час студенти повинні виконати такі види фотозйомки на уявному місці події:

- орієнтовну панорамним методом (2-3 знімки);

- оглядову (2 знімки);
- вузлову (1 знімок);
- детальну масштабним методом : сліди ніг, предмета (речового доказу) – 2 знімки.

Скласти фрагмент протоколу огляду місця події, виготовити фото таблицю до нього.

Фрагмент протоколу огляду місця події

Особам, які беруть участь у проведенні огляду місця події, оголошено про застосування спеціалістом Б. фотозйомки за допомогою цифрової дзеркальної фотокамери "Nikon D80" (41 10556), об'єктиву "Nikon DX AF-S Nikkor 18-135 mm 1:3.5-5.6 G ED", картки пам'яті "SanDisk Ultra It 4.0 gb" (BH0712904895B), для фіксації перебігу і результатів провадження слідчої дії...

Під час огляду місця події спеціалістом Б. була здійснена фотозйомка при природному денному освітленні із застосуванням цифрової дзеркальної фотокамери "Nikon D80" (4110556), об'єктиву "Nikon DX AF-S Nikkor 18-135 mm 1:3.5-5.6 G ED", картки пам'яті "SanDisk Ultra II 4.0 gb3 (BH0712904895B) в автоматичному режимі експонування.

Загалом виконано ___ фотознімків:

Фото 1. Орієнтуючий фотознімок. Найменування об'єкта фотозйомки, зазначення методу, яким її виконано (кількість виконаних фотознімків).

Фото 2. Оглядовий фотознімок. Найменування об'єкта фотозйомки (кількість виконаних фотознімків).

Фото 3. Вузловий фотознімок. Найменування об'єкта фотозйомки (кількість виконаних фотознімків).

Фото 4. Детальний фотознімок. Найменування об'єкта фотозйомки, зазначення методу, яким її виконано (кількість виконаних фотознімків).

За допомогою картриджа "SanDisk MicroMate" (SDDR-113 AA0704XXC) та ноутбука "Toshiba" SPM30 model № PSM35E-003H0-RU serial № X4039915H фотознімки записано на диск "TDK" CD-R 700 MB 80 MIN" (HLD624KK06093908A01), який додано до протоколу огляду місця події.

За допомогою ноутбука "Toshiba" SPM30 model № PSM35E-003H0-RU serial № X4039915H та кольорового лазерного принтера "Epson" № A499267E фотознімки роздруковано у вигляді фототаблиці на ___ аркушах, що становить невід'ємну частину даного протоколу.

Підготувати реферати на тему:

1. Фототехнічна експертиза: поняття, задачі і напрямки використання.

2. *Особливості фотографування окремих об'єктів місця події, речових доказів, трупа та інше.*

3. *Місце та значення відеозапису в розслідуванні злочинів.*

Самостійно опрацювати такі питання:

1. Правила оформлення фотознімків, відеозапису, що додаються до матеріалів кримінальної справи.

2. Використання відеозаписуючої апаратури, для фіксації криміналістично значимої інформації.

Додаткова література

1. Бирюков В. В. Цифровая фотография: перспективы использования в криминалистике: моногр. / В. В. Бирюков; М-во внутрен. дел. Украины - Луганск: РИО ЛИВД, 2000.

2. Вестон К. Цифровая зеркальная камера. Искусство съемки и работа с изображениями / Крис Вестон. - М. : Арт-Родник, 2006.

3. Душеин С. В. Судебная фотография: учебное пособие / С. В. Душеин, А. Г. Егоров, В. В. Зайцев, В. Н. Хрусталева; под ред. А. Г. Егорова. - СПб. : Питер, 2005.

4. Колесниченко А. Н. Судебная фотография / А. Н. Колесниченко, И. Д. Найдис. – Х. : Вища шк., 1981

5. Постика И. В. Судебная (криминалистическая) фотография: теория и практика: монография / И. В. Постика. – Одесса : Юрид. лит., 2002.

6. Салтевский М. В. Криминалистическая фотография, кинематография и видеозапись в правоохранительной деятельности : учеб. пособие / М. В. Салтевский, Н. Н. Лысов. - К., 1993.

Тема 5: Трасологія

План

1. Поняття, завдання, теоретичні основи трасології.
2. Дактилоскопія.
3. Сліди ніг та взуття людини.
4. Сліди знарядь і інструментів злочину.
5. Сліди транспортних засобів.

Самостійна робота

У позааудиторний час студенти повинні виявити, зафіксувати та вилучити сліди рук, ніг, сліди знарядь злочину та інструментів на уявному місці події. Особливу увагу слід звернути на технічні прийоми, методи виявлення та фіксації маловидимих і невидимих сліди рук, правила опису в протоколі огляду предметів зі слідами рук.

1. Провести огляд предмета зі слідами рук.

2. Скласти фрагмент протоколу огляду місця події з описом слідів рук і предмета, на якому їх виявлено.

Опис слідів рук у протоколі здійснюється за такою схемою:

а) найменування, індивідуальні ознаки і місцезнаходження предмета зі слідами рук;

б) місце розташування слідів на об'єкті, а також розміри;

в) вид слідів (об'ємні, поверхневі); колір речовини, якою створено сліди;

г) тип папілярного узору слідів (дуговий, петльовий, завитковий);

д) спосіб виявлення, вилучення, фіксації слідів.

Фрагмент протоколу огляду місця події

«...На середині столу лежить записка: « 3 Нового року чекай знову». Записка написана графітним олівцем. Текст розміщено на аркуші білого паперу розміром 195 x 280 мм. Три краї листа рівні, а один - довжиною 280 мм - нерівний, рваний. При запиленні паперу графітним порошком в правому верхньому куті зі сторони тексту записки виявлено невідомий слід пальця розміром 20 x 25 мм. Тип узору завитковий.

Слід сфотографований за правилами масштабної фотозйомки і скопійований на прозору липку плівку - скотч та перенесено на таблицю до протоколу проведення огляду місця події, яка в свою чергу упакована до спеціального пакету Національної поліції України № 4381994, з заповненням відповідних реквізитів.

Вирішіть запропоновані задачі

Задача №1

Громадянин А. був затриманий на місці злочину при спробі вчинити квартирну крадіжку в м. К. У ході слідства виникла потреба встановити, чи не притягався раніше громадянин А. до кримінальної відповідальності за аналогічні чи інші злочини, проживаючи раніше в м. К.?

Завдання

Вкажіть, як може бути вирішено це питання? Визначить, який документ і куди повинен направити слідчий?

Задача №2

У лісовому яру було виявлено труп жінки, прикритий гіллям молодого березняка. При огляді місця події на відстані 10 м від трупа слідчий виявив сокиру і недалеко від нього пеньки молодих беріз.

Завдання

Які об'єкти і з якою метою повинен був вилучити слідчий в даному випадку?

Задача №3

За даними із заяви завідуючого складом будівельних матеріалів була здійснена крадіжка партії шиферу. Прибувшому на місце події слідчому завідуючий складом повідомив, що вранці він виявив, що двері складу відкриті, а навісний замок валяється біля дверей з перепиляною дужкою.

Завдання

1. Вкажіть, які сліди в даній ситуації повинні залишитись на місці події.
2. Якщо в результаті огляду слідів не виявлено, то яку можна висунути версію і як її перевірити та довести?

Підготувати реферати на тему:

1. *Предмет, система, завдання, наукові засади трасології. Її роль у розкритті, розслідуванні та запобіганні злочинам.*
2. *Питання, що вирішуються трасологічною експертизою.*
3. *Сучасні можливості матеріалознавчих досліджень.*

Самостійно опрацювати такі питання:

1. Особливості трасологічної експертизи знарядь злочину та інструментів.
2. Способи фіксації і вилучення слідів ніг, транспортних засобів, знарядь злочину та інструментів.

Додаткова література

1. Крылов И. Ф. Криминалистическое учение о следах / И. Ф. Крылов ; Ленингр. гос. ун-т им. А. А. Жданова. - Ленинград : Изд-во Ленингр. ун-та, 1976. - 197 с.
2. Найдис И. Д. Использование следов рук при расследовании преступлений учеб. пособие / И. Д. Найдис; М-во высш. и среднего спец. образования УССР. Учеб.-метод. каб. по высш. образованию, Харьк. юрид. ин-т им. Ф. Э. Дзержинского. – Киев, 1988. – 31 с., ил.
3. Найдис И. Д. Следы орудий взлома и инструментов: учеб. пособие / И. Д. Найдис. - Харьков : Юрид. ин-т, 1980. - 40 с.
4. Осмотр места происшествия : Справочник следователя. - М., 1982.
6. Салтевский М. В. Следы человека и приемы использования их для получения информации о преступнике и обстоятельствах преступления : лекция / М. В. Салтевский. - Киев : КВШ МВД СССР, 1983. - 43 с.

Тема 6: Судова балістика

План

1. Класифікація зброї.
2. Поняття судової балістики.
3. Сліди дії вогнепальної зброї.
4. Обліки вогнепальної зброї і боєприпасів.
5. Об'єкти дослідження при проведенні балістичної експертизи.

Вирішить запропоновані задачі

Задача № 1

14 квітня 2016 р. в чергову частину міського відділу поліції поступило повідомлення від гр. Новик Н.А. про те, що у дворі б. 15 по вул. Травневій були чутні постріли з вогнепальної зброї. Після попередньої перевірки черговим поліції була направлена слідчо-оперативна група. При огляді місця події були виявлені три гільзи, виготовлені з металу світло-сірого кольору зі слідами бойка на краю фланця без маркувальних позначень, в дерев'яній лавці на ігровому майданчику була виявлена стріляна куля, вогнепальне пошкодження було сліпе, через це куля була вилучена разом з частиною дерев'яної дошки лавки. Лавка знаходилася на відстані 17 м від під'їзду будинку. На місці події також були виявлені і сфотографовані доріжки слідів взуття, недопалки сигарет «Ява», «Отаман» і «Прима». Інших слідів виявлено не було.

Завдання

1. Які обставини можна встановити, проаналізувавши ситуацію на місці події?
2. Які питання необхідно поставити перед експертом при проведенні судово-балістичної експертизи?

Задача № 2

Співробітниками міського відділу поліції був затриманий гр. Леденцов С.С, що здійснив хуліганські дії ввечері 11 квітня 2016 р. біля магазину «Вино-горілка» на вул. Дубініна. При обшуку у гр. Леденцова С. С. був виявлений ніж без маркувальних позначень. Рукоятка виготовлена з синтетичного матеріалу. Слідчим міського відділу поліції Муріним Ю.Н. по даній справі були призначені дві експертизи. Після отримання результатів однієї з експертиз слідчим Мурін Ю.Н. направив об'єкти на перевірку по криміналістичним облікам.

Завдання

Визначте, які експертизи були призначені і які питання були поставлені на вирішення експерта?

Задача № 3

У липні-серпні 2016 р. злочинна група, що складається з 3 чоловік, систематично здійснювала грабежі і розбійні напади на квартири громадян, заздалегідь мала інформацію про матеріальні цінності, місце їх знаходження в квартирах, розташування кімнат і обстановку в кімнатах. Після здійснення одного з таких розбійних нападів 12 вересня 2002 р. співробітникам міського відділу поліції вдалося затримати злочинців по гарячим слідами. При особистому обшуку в гр. Попова С.Т. був виявлений ніж саморобного виготовлення з довжиною клинка 140 мм, завтовшки 3 мм. В гр. Меліхова Г.С. був виявлений пістолет «ТТ» з магазином, спорядженим п'ятьма патронами.

При обшуку в гр. Степанченко В.Н. був вилучений газовий пістолет, який на вигляд нагадує «ПМ», який був заряджений одним газовим патроном. При обшуку, здійсненому в квартирі, де проживав гр. Меліхов Р.З., був виявлений ніж із поламаним клинком саморобного виготовлення. Максимальна довжина зламаного клинка 115 мм, максимальна товщина 3,5 мм. Вивлено також два окремі клинки і дві рукоятки.

Завдання

1. Які експертизи необхідно призначити по об'єктах, вилучених в ході обшуків?
2. Які питання необхідно поставити перед експертом?

Підготувати реферати на тему:

1. Питання, які вирішує судово-балістична експертиза, підготовка матеріалів для її проведення і сучасні можливості таких досліджень.
2. Криміналістичне дослідження холодної зброї.
3. Криміналістичне дослідження вибухових речовин.

Самостійно опрацювати такі питання:

1. Судово-балістична експертиза. Підготовка матеріалів до судово-балістичної експертизи. Питання, які вирішуються експертом.
2. Ідентифікація зброї за стріляною гільзою та кулею.

Додаткова література

1. Біленчук П. Д. Зброезнавство: правові основи обігу вогнестрільної зброї / П. Д. Біленчук, А. В. Кофанов, О. Ф. Сулява. - К.: Міжнар. агенція "BeeZone", 2004.
2. Ермоленко Б. Н. Теоретические и методические проблемы судебной баллистики / Б. Н. Ермоленко. – Киев, 1976.
3. Попов В. Л. Судебно-медицинская баллистика / В. Л. Попов, В. Б. Шигеев, Л. Е. Кузнецов. – СПб. : Гипократ, 2002. – 656 с.
4. Сташенко Е. И. Отождествление канала ствола огнестрельного оружия по выстреленной пуле (Механизм образования следов и устойчивость признаков) : учеб.-метод. пособие / Е. И. Сташенко. - М. : ВНИИСЭ М., 1973.
5. Судова експертиза: нормативно-правове регулювання та наукові коментарі: навч.-довід. посіб. / Ю. М. Грошевий, В. О. Коновалова, В. Ю. Шепітько, М. Л. Цимбал та ін. - Х., 2004.

Тема 7: Ідентифікація людини за ознаками зовнішності

План

1. Поняття ідентифікації людини за ознаками зовнішності.
2. Зовнішні ознаки людини та їх класифікація.
3. Способи фіксації зовнішності людини.
4. Питання, що вирішує портретна експертиза.

Вирішіть запропоновані задачі

Задача № 1

Слідчо-оперативна група міського відділу поліції проводила огляд за заявою про виявлення трупа невідомого чоловіка, виявленого в лісовому заповідному масиві «Лосиний острів». На голові трупа і його обличчі були виявлені плями темно-бурого кольору, схожі на кров, а також поранення з правого боку, біля очного яблука.

При огляді одягу трупа жодних документів виявлено не було. У лівій кишені піджака був знайдений гаманець з дрібними грошима. Заява в чергову частину по виявленню трупа невідомого чоловіка поступила від гр. Серової К.Н. о 20 год. 10 хв. 19 жовтня 2015 р. спеціалістом була проведена пізнавальна фотозйомка, також був сфотографований і вилучений виявлений шкіряний гаманець.

Через два дні після огляду у міський відділ поліції поступила усна заява від гр. Сизової В.Ю. про зникнення її чоловіка в період з 12 по 19 жовтня 2015 р. Точну дату зникнення чоловіка гр. Сизова В.Ю. назвати не змогла, оскільки в цей період знаходилася в гостях у своїх батьків в с. Березне Чернігівської області. Проведена раніше перевірка відбитків пальців рук трупа невідомого чоловіка по дактилоскопічним облікам дала негативний результат. При пред'явленні для впізнання трупа чоловіка Сизової В.Ю. впізнання також дало негативний результат. Після проведених слідчих дій слідчий Грачов Н.В. прийняв рішення про проведення у кримінальному провадженні портретної експертизи.

Завдання

1. Які об'єкти необхідно представити для проведення портретної експертизи про виявлення трупа невідомого чоловіка в лісовому масиві «Лосиний острів»?
2. Який порівняльний матеріал необхідний для проведення експертизи?
3. Які питання повинна вирішити дана портретна експертиза?

Задача № 2

12 листопада 2015 р. при перевірці паспортного режиму співробітниками поліції був затриманий громадянин, в якого вилучений паспорт на ім'я гр. Клокова Петра Леонідовича, 1967 року народження, уродженця м. Липки, що має ймовірно ознаки часткової підробки (переклеювання фотографії). При зовнішньому огляді документа виявлено невідповідність частини відтиску круглої печатки на фотознімку і бланку паспорта. Гр. Клоков П.Л. був доставлений до міського відділу поліції з метою встановлення особи. Для отримання якісних фотознімків затриманого гр. Клокова П.Л. черговий міського відділу поліції запросив спеціаліста.

Завдання

1. Які фотознімки і в якій кількості необхідно зробити для подальшого проведення портретної експертизи?
2. Які питання слід поставити перед експертом при винесенні постанови про проведення портретної експертизи?
3. Які криміналістичні обліки можуть використовуватися для встановлення особи затриманого?

Підготувати реферати на тему:

1. *Судово-портретна експертиза: поняття, наукові основи, коло питань, які вирішуються, методи підготовки матеріалів для призначення експертизи.*
2. *Джерела інформації про ознаки зовнішності людини.*
3. *Поняття та наукові основи ототожнення людини за її зовнішніми ознаками, завдання і значення даного ототожнення.*

Самостійно опрацювати такі питання:

1. Методика опису ознак зовнішності людини (метод словесного портрету).
2. Фактори, які впливають на зміну ознак зовнішності людини.

Додаткова література

1. Бурик В. И. Признаки внешности человека и их использование в розыскной деятельности: : справ. пособие / В. И. Бурик, В. Ф. Пилипчук ; отв. ред. И. Д. Гладуш. - Киев : РИО МВД СССР, 1982. - 270 с.
2. Зинин А. М. Особенности изготовления субъективных портретов / А. М. Зинин. - К., 1990.
3. Топорков А. А. Словесный портрет : практ. пособие / А. А. Топорков. - М, 1999. - 112с.
4. Шепітько В. Ю. Ідентифікація людини за ознаками зовнішності: наук.-практ. посіб. / В. Ю. Шепітько, І. В. Борисенко, С. О. Когут, О. М. Могильніков; Акад. прав. наук України, Ін-т вивч. пробл. злочинності. - Х. : Гриф, 2003. - 112 с.

Тема 8: Криміналістичне дослідження письма

План

1. Письмо і його криміналістичні ознаки.
2. Ідентифікаційні ознаки почерку.
3. Почеркознавча експертиза.
4. Авторознавча експертиза.

У позааудиторний час підготувати фрагмент постанови про призначення експертизи згідно з наведеною фабулою

Фабули

1. При розслідуванні розкрадань у будівельній компанії "Еліт-буд" встановлено незаконне отримання грошових коштів одним із прорабів компанії К. Skorиставшись безконтрольністю з боку керівництва і головного бухгалтера компанії, К. оформлював на роботу тимчасово, строком до двох місяців, працівників будівельних спеціальностей - П., С, Б., закривав на їх прізвища наряди на нібито виконані роботи, а в кінці місяця отримував за них заробітну платню, розписуючись у платіжних відомостях. Допитані П., С. і Б. показали, що ніколи не працювали в будівельній компанії "Еліт-буд".

У ході розслідування виникла необхідність встановлення виконавця підписів у платіжних відомостях напроти прізвищ П., С, Б., а також автора і виконавця заяв про прийняття на роботу і звільнення з роботи вищевказаних осіб.

2. У квартирі 12 квітня 2008 р. був виявлений труп власника - директора фінансової компанії, яка спеціалізувалася на переводах грошових коштів за кордон, гр. Н. з вогнепальним пораненням в області голови. При огляді місця події поряд із трупом знайшли мисливську рушницю ІЖ-56, а на столі записку наступного змісту: "Я йду із життя, тому що воно мені набридло". Ретельно оглядаючи місце самогубства, слідчий звернув увагу на наступні обставини: біля рани відсутні сліди пострілу з близької відстані; на рушниці відсутні будь-які відбитки пальців; на столі знаходився посуд для двох осіб із залишками їжі. Слідчий вирішив перевірити, чи є гр. Н. автором і виконавцем тексту на виявленій записці.

Підготувати реферати на тему:

1. *Психодіагностика почерка підозрюваного.*
2. *Сучасний стан і перспективи криміналістичного дослідження письмової мови.*
3. *Підготовка та проведення судово-почеркознавчої експертизи.*

Самостійно опрацювати такі питання:

1. Авторознавче дослідження матеріалів і підготовка авторознавчої експертизи.
2. Особливості авторознавчого дослідження.

Додаткова література

1. Грузкова В. Г. Криміналістична експертиза цифрового письма: метод. посіб. для експертів-криміналістів, слідчих і судових працівників / В. Г. Грузкова ; Юридична комісія при Раді Міністрів УРСР, Харківський НДІ судової експертизи ім. М.С.Бокаріуса. - К. : [б.в.], 1967. - 52 с.

2. Клименко Н. І. Судова експертологія: курс лекцій : навч. посібник / Н. І. Клименко. – К. : Видавничий Дім “Ін Юре”, 2007. – 521 с.
3. Лисиченко В. К. Исправленному не верить / В. К. Лисиченко, В. В. Липовский. - Киев : Лыбидь, 1990. - 123 с.
4. Российская Е. Р. Судебная экспертиза в гражданском, уголовном, арбитражном, административном процессе / Е. Р. Россинская. — М.: Норма 2005.
5. Судова експертиза: нормативно-правове регулювання і наукові коментарі: навч.-довід. посіб. - Х., 2004.
6. Экспертизы в судебной практике: учеб. пособие / В. И. Гончаренко, В. Е. Бергер, Т. В. Варфоломеева [и др.]. - К., 1987. - С. 20 - 30.

Тема 9: Техніко - криміналістичне дослідження документів

План

1. Мета, види та об'єкти техніко-криміналістичного дослідження документів.
2. Ознаки часткової підробки документів.
3. Ознаки підробки підписів.
4. Ознаки підробки відбитків печаток і штампів.
5. Встановлення початкового змісту пошкоджених документів.
6. Техніко-криміналістична експертиза документів.

Вирішить запропоновані задачі

Задача № 1

Вранці 15 листопада 2015 р. гр. Сашина Г.І. одержала лист з погрозами на свою адресу і на адресу її дітей. Записка була здійснена на чистому аркуші білого непролінієного паперу, вкладена в чистий конверт і поміщена в поштову скриньку гр. Сашиної Г. І.

Рукописні записи були вивчені слідчим Івановим С.Н. і для вирішення питання про порушення кримінального провадження направлені на дослідження в експертно-криміналістичний відділ.

Завдання

1. Які дослідження необхідно провести в даному випадку?
2. Які питання вирішуються при проведенні цього дослідження?

Задача № 2

12 листопада 2015 р. з оперативних джерел стало відомо, що головний бухгалтер річкового вокзалу «Південний» гр. Огурцова М.І. систематично приписувала грошові суми у відомості видачі зарплат і премій співробітникам Південного пароплавання. Приписки здійснювалися шляхом дописування

певних цифр в графі видачі зарплати і премій. Офіційної заяви про приписки у слідчого міського відділу поліції Симонова Р. І. не було.

Завдання

1. Які дії необхідно провести в даному випадку?
2. Які питання необхідно поставити перед експертом?

Задача № 3

При розслідуванні розкрадання грошових коштів виникла необхідність провести почеркознавчу експертизу з метою встановлення виконавця підписів в документах, вилучених в бухгалтерії ТОВ «Рубін-2002». У зв'язку з цим 12 листопада 2015 р. слідчий Іванов І. І. виніс постанову про отримання експериментальних зразків підпису обнуваченого гр. Василенко В. В., відносно якого обрано запобіжний захід взяття під варту. У кабінеті слідчого обвинуваченому оголосили постанову про отримання зразків підпису і роз'яснили, що він повинен десять разів розписатися на різних листах паперу. Ознайомившись з постановою, гр. Василенко В.В. заявив, що він відмовляється брати участь в слідчій дії.

У цій ситуації слідчий Іванов І. І. прийняв рішення використати для експертизи підписи гр. Василенко В. В., які знаходились на декількох процесуальних документах у кримінальному провадженні. У фотолабораторії міського відділу поліції слідчий Іванов І. І. виготовив фотографії цих підписів і направив їх разом з постановою про призначення експертизи досліджуваних документів експертові Потемкіну П. Д.

Завдання

1. Чи можна отримати в примусовому порядку зразки підписів гр. Василенко В.В.?
2. Чи можна підписи гр. Василенко В.В. на процесуальних документах розглядати як вільні зразки, придатні для експертизи?
3. Чи міг слідчий Іванов І.І. самостійно виготовити фотографії підписів гр. Василенко В.В. або він повинен був залучити для цієї роботи спеціаліста?

Підготувати реферати на тему:

1. *Дослідження поліграфічної продукції.*
2. *Встановлення первісного вигляду і змісту документа.*
3. *Ідентифікація засобів і матеріалів, використаних для виготовлення документів.*

Самостійно опрацювати такі питання:

1. Дослідження машинописних текстів.
2. Дослідження відбитків печаток і штампів.

Додаткова література

1. Буринский Е.Ф. Судебная экспертиза документов, производство ее и пользование ею / Е. Ф. Буринский. - М.: ЛексЭст, 2002.
2. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 // Відом. Верхов. Ради України, 2003.- № 36. - Ст. 275.
3. Судова експертиза: нормативно-правове регулювання та наукові коментарі: навч.-довід. посіб. / Ю. М. Грошевий, В. О. Коновалова, В. Ю. Шепітько, М. Л. Цимбал та ін. - Х., 2004.
4. Судебно-техническая экспертиза документов. Общая часть: Метод, пособие. - М., 1986.
5. Судебно-техническая экспертиза документов. Особенная часть: Метод, пособие. - Вып. 1. - М, 1989.
6. Судебно-техническая экспертиза документов. Особенная часть. Метод, пособие. - Вып. 3. - М., 1995.

Тема 10: Криміналістична реєстрація

План

1. Система криміналістичної реєстрації.
2. Види обліків в системі криміналістичної реєстрації.
3. Підстави ведення криміналістичної реєстрації.

Дайте відповідь на поставлені питання.

1. У лісі знайдено труп чоловіка, з пальців рук якого було знято відбитки. Документи та особисті речі загиблого відсутні.

До яких видів криміналістичних обліків слід звернутися для встановлення особи потерпілого?

2. При розслідуванні квартирної крадіжки, за підозрою у вчиненні якої був затриманий В., слідчий отримав оперативну інформацію, що даний громадянин міг вчинити аналогічний злочин на території сусідньої області.

Яким шляхом це можна перевірити?

3. На місці злочину було затримано невідомого, який назвався Д. Документи, що могли б посвідчити особу, відсутні, постійного місця проживання немає. З метою встановлення особи затриманого була проведена перевірка за одним із видів обліку і з'ясовано, що людини з такими даними в місті не зареєстровано.

Як можна встановити особу підозрюваного? Куди необхідно направити вимогу для перевірки на наявність або відсутність судимості?

Вирішить запропоновану задачу

Задача № 1

22 грудня 2015 р. було здійснено розбійний напад на фірму «Північна», розташовану за адресою: вул. Нова, 7. Під час розбійного нападу в приміщенні

фірми знаходилися троє співробітників, які могли описати зовнішність нападаючих, один з яких був в темних окулярах, а інший в масці з прорізом для очей. При здійсненні розбійного нападу була застосована вогнепальна зброя пострілом вгору, куля і гільза були виявлені при огляді місця події і склали частини патрона до пістолета «ТТ». Біля вхідних дверей приміщення фірми «Північна» на снігу було виявлено два сліди взуття одного із злочинців. У слідах добре є видимий малюнок підошви взуття. Спеціаліст сфотографував сліди, виготовив з них гіпсові зліпки. У приміщенні фірми на підлозі були виявлені п'ять слідів, схожих на ті, які були на вулиці, і три сліди іншого злочинця. Всі сліди були сфотографовані за правилами масштабної фотозйомки і вилучені на темну дактилоскопічну плівку.

Завдання

1. Які об'єкти за якими видами обліків і картотек слід перевірити?
2. У яких підрозділах поліції дані обліки знаходяться?
3. Які об'єкти або копії необхідно поставити на обліки для подальшого їх використання в розкритті злочинів?

Підготувати реферати на тему:

1. *Тенденції і перспективи розвитку криміналістичних обліків, проблеми їх автоматизації і комп'ютеризації.*
2. *Сучасний стан криміналістичної реєстрації та її значення для розкриття і розслідування злочинів.*
3. *Дактилоскопічний облік – сутність та значення для розкриття і розслідування злочинів.*

Самостійно опрацювати такі питання:

1. Взаємозв'язок окремих видів обліків.
2. Способи реалізації даних обліку у розшуку осіб, предметів та розкритті злочинів.

Додаткова література

1. Одерій О. В. Інформаційнодовідкове забезпечення розкриття і розслідування злочинів (обліки) : фондова лекція / О. В. Одерій, М. Г. Щербаковський, М. Г. Чернець ; каф. криміналістики і крим. експ. ДІВС. – Донецьк, 2001 – 19 с.
2. Разумов З. А. Криминалистические учеты: метод, пособие / Э. А. Разумов. – К. : РИО МВД Украины, 1991.
3. Рассейкин Д. П. Очерки истории уголовной регистрации / Д. П. Рассейкин. – Саратов, 1976.
4. Системна інформатизація правоохоронної діяльності / за ред. В. Дурдинця, М. Швеця. - К., 2007.
5. Цильвик В. П. Человек пропал безвести... Розыск / В.П. Цильвик. - М. : РИО МВД Украины, 1995. - 165 с.

Тема 11: Загальні положення криміналістичної тактики

План

1. Поняття та завдання криміналістичної тактики.
2. Тактичний прийом, тактична комбінація, тактична операція, слідча ситуація.
3. Стадії тактики проведення слідчої (розшукової) дії.

Вирішить запропоновані задачі

Задача №1

Гр. Миколаїв Р.О. зник 22 листопада 2016 р. Через п'ять днів труп гр. Миколаєва Р.О. виявили в сірій багажній сумці на пустельній окраїні м. Раннього. Судово-медичний експерт Сидоров А.В. зафіксував на тілі гр. Миколаєва Р.О. численні ушкодження, нанесені тупим предметом, а також вогнепальне поранення грудей. Підозра відразу впала на його знайомого гр. Петрова Н.Н. Його затримали на квартирі матері 29 листопада 2016 р.

Зі слів дружини гр. Миколаєва Р.О. відомо, що гр. Петров Н.Н. повинен був їм 5000 дол. США, але повертати не збирався. 22 листопада 2016 р. гр. Миколаїв Р.О. збирався відвідати гр. Петрова Н.Н. і вирішити питання про борг. Однак додому гр. Миколаїв Р.О. не повернувся.

Слідчий вирішив провести огляд місця події у квартирі гр. Петрова Н.Н.

Завдання

1. Чи правильне рішення слідчого провести огляд місця події у квартирі підозрюваного?
2. Яку слідчу дію тактично доцільно провести у квартирі підозрюваного?

Задача №2

12 листопада 2016 р. при огляді квартири гр. Ковальової М.Н. по розбійному нападу на неї спеціаліст Весников Л.І. вирішив застосувати новий дактилоскопічний порошок, що він отримав перед виїздом на місце події. Порошок виявився вологим, виявлені сліди виявилися непридатними для ідентифікації. Слідчий Сидоров С.М. у протоколі огляду місця події відзначив, що слідів рук на місці події не виявлено.

Завдання

Які принципи криміналістичної тактики були порушені при проведенні огляду місця події?

Задача №3

Слідчий Петров С.Р. запланував на 20 вересня 2016 р. проведення слідчого експерименту про можливість проникнення гр. Косякова В.Л. через квартиру у

вікно квартири гр. Куркової Н.К. Квартирна крадіжка, що була здійснена із проникненням через кватирку на першому поверсі 5-поверхового будинку.

У зв'язку з тим, що підозрюваний гр. Косяков В.Л. відмовився від участі в експерименті, слідчий Петров С.Р. вирішив його не проводити.

Завдання

Визначте, які принципи криміналістичної тактики були порушені слідчим.

Задача №4

При огляді одягу підозрюваного, проведеному в його присутності, вилучили кілька виявлених волосин, а потім зістригли нігті з пальців підозрюваного (померла була задушена руками). Після цього слідчий роз'яснив йому можливість експертного дослідження волосся й піднігтьовий вміст. Вислухавши слідчого, підозрюваний зізнався у вчиненні вбивства.

Завдання

Визначте, чи правомірний тактичний прийом був використаний слідчим?

Підготувати реферати на тему:

- 1. Основи криміналістичної тактики у світлі вимог кримінально-процесуального законодавства України.*
- 2. Тактичний прийом: джерела, функції та критерії його допустимості.*
- 3. Характеристика засобів криміналістичної тактики.*

Самостійно опрацювати такі питання:

1. Поняття, класифікація і значення слідчих ситуацій у ході розслідування злочинів.
2. Поняття і роль тактичного рішення, тактичної операції і тактичної комбінації в розслідуванні злочинів.

Додаткова література

1. Белкин Р. С. Очерки криминалистической тактики : учеб. пособие / Р. С. Белкин ; М-во внутр. дел РФ. Высш. следств. шк. - Волгоград : [б. и.], 1993. - 200 с.
2. Комиссаров В. И. Теоретические проблемы следственной тактики / под ред. А. И. Михайлова. - Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1987. - 154 с.
3. Коновалова В. Е. Криминалистическая тактика: теории и тенденции : учеб. пособие / В. Е. Коновалова, В. Ю. Шепитько. - Х. : Гриф, 1997. - 255 с.
4. Пешак Ян. Следственные версии. Криминалистическое исследование / Ян. Пешак; под ред. А. Р. Ратинова. - М., 1976.
5. Шепитько В. Ю. Теория криминалистической тактики: монография / В. Ю. Шепитько. - Харьков.: Гриф, 2002. - 350 с.
6. Шепитько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз : монографія / В. Ю. Шепитько. - Х. : Харків юрид., 2007. - 432 с.

Тема 12: Криміналістичні версії, організація і планування розслідування

План

1. Поняття, класифікація криміналістичних версій.
2. Правила побудови та перевірки криміналістичних версій у процесі розслідування злочинів.
3. Планування і організація розслідування злочинів.
4. Принципи і види планування розслідування.

Скласти план розслідування за фабулою

Фабули

1. У міський відділ поліції надійшло повідомлення про те, що по вул. Новій біля будинку №24 знайдено труп чоловіка з ознаками вогнепального поранення. У процесі огляду місця події слідчий виявив гільзу калібру 9 мм. Документи, які засвідчують особу потерпілого, відсутні.

2. У міський відділ поліції надійшло повідомлення про проникнення у промтоварний магазин злочинців через вікно вітрини. Як розповів директор магазину, викрадено значну кількість рулонів вовняної та шовкової тканини. При огляді місця події на розбитому склі вітрини виявлено сліди рук.

3. У міський відділ поліції надійшла заява від гр. Г. про угон його автомобіля марки «Honda». До заяви додавалися необхідні документи, одним з яких був страховий поліс на автомобіль на випадок його угому. Оперативно-розшукові заходи щодо встановлення місцезнаходження автомобіля позитивних результатів не дали.

Вирішіть запропоновані задачі

Задача №1

При допиті обвинуваченого, що вчинив злочин з невідомим співучасником, йому було запропоновано скласти список його близьких друзів. Він виконав це. Яке це може мати значення, чи вкаже він всіх своїх друзів, а якщо всіх, то на яке місце в списку він поставить свого співучасника?

Задача №2

Записка самогубця, в якій він просить нікого не винити в його смерті, виявилась написаною не рукою загиблого, а невідомою людиною.

Чи достатньо однієї цієї обставини для того, щоб виключити версію самогубства при відсутності інших ознак інсценування? Якщо недостатньо, то чим може бути пояснено наявність такої записки?

Задача №3

При крадіжці предметів одягу із сільської промтоварної крамниці на

місці злочину виявився чужий поношений одяг пальто, піджак і штани.

Який можна зробити можливий висновок про підозрюваного? Чи може це бути хтось із місцевих жителів?

Задача №4

В квартирі, де виявлений труп господарки, виявили викрадені цінні речі, а також відкриті ящики письмового столу і розкидані листи і фотокартки.

Яка може бути версія про підозрюваного?

Задача № 5

28 жовтня 2016 р. у дворі буд. 12 по вул. М'ясницькій був виявлений труп гр. Грекова І.З, працюючого охоронцем на заводі «Електроприлад», з ушкодженням голови. На допиті дружина гр. Грекова І.С. повідомила, що її чоловік 27 жовтня 2016 р. заступив на чергування о 8 годині ранку, після чого вдень, приблизно о 12 год. 30 хв. подзвонив їй з роботи й попросив зняти з її ощадної книжки 16 тисяч гривень. Навіщо знадобилися гроші, він обіцяв пояснити пізніше. 28 жовтня 2016 р. гр. Греков І.З. з роботи не повернувся.

Завдання

1. Висуньте загальні й часткові криміналістичні версії.
2. Складіть план початкових слідчих дій.

Задача № 6

Труп Р. був виявлений на дивані. В області ліктьових суглобів обох рук були глибокі різані рани. Поруч із трупом знаходилось лезо безпечної бритви й передсмертна записка, написана Р. Ліва рука звисала з дивана вниз, торкаючись підлоги. Речовина бурого кольору на ній текла від рани вниз у напрямку до підлоги, що свідчило, що після поранення положення лівої руки не змінювалося. При судово-медичному дослідженні встановили, що на правій руці ушкоджений нерв, що виключає її рух нижче ліктьового суглоба.

Які версії можуть бути висунуті у зв'язку із цим?

Підготувати реферати на тему:

1. *Управління в криміналістичній тактиці.*
2. *Теорія криміналістичної моделі і криміналістичного моделювання.*
3. *Слідчі версії – основи плану розслідування у кримінальному провадженні.*

Самостійно опрацювати такі питання:

1. Особливості окремих видів планування: слідчої дії, тактичної операції.
2. Тактика планування розслідування. Складові елементи плану, допоміжна документація у плануванні.

Додаткова література

1. Белкин Р. С. Очерки криминалистической тактики : учеб. пособие / Р. С. Белкин ; М-во внутр. дел РФ. Высш. следств. шк. - Волгоград : [б. и.], 1993. - 200 с.
2. Комиссаров В. И. Теоретические проблемы следственной тактики / под ред. А. И. Михайлова. - Саратов: Изд-во Сарат. ун-та, 1987. - 154 с.
3. Коновалова В. Е. Криминалистическая тактика: теории и тенденции : учеб. пособие / В. Е. Коновалова, В. Ю. Шепитько. - Х. : Гриф, 1997. - 255 с.
4. Коновалова В. Е. Версия: концепция и функции в судопроизводстве / В. Е. Коновалова. - Х. : Консум, 2000. - 146 с.
5. Пешак Ян. Следственные версии. Криминалистическое исследование / Ян. Пешак; под ред. А. Р. Ратинова. - М., 1976.
6. Шепитько В. Ю. Теория криминалистической тактики: монография / В. Ю. Шепитько. - Харьков. : Гриф, 2002. - 350 с.
7. Шепитько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз : монографія / В. Ю. Шепитько. - Х. : Харків юрид., 2007. - 432 с.

Тема 13: Тактика огляду

План

1. Поняття та види огляду.
2. Тактика огляду місця події.
3. Фіксація результатів огляду.
4. Огляд трупа на місці його виявлення.
5. Особливості огляду предметів, документів і тварин.

Самостійна робота

У позааудиторний час підготувати протокол огляду уявного місця події: провести (орієнтовну, оглядову, вузлову, детальну) фотозйомку, виявити і зафіксувати сліди (в залежності від фабули справи).

Вирішить запропоновані задачі

Задача №1

У ході з місця крадіжки з магазину його працівники зробили ряд зауважень про попередній стан об'єктів, що оглядаються (про відсутність конкретних товарів і місцях їхнього розміщення, про зникнення пакета із залишком грошового виторгу, про зміну місця розташування хімічної пастки й т.д.), які слідчий заніс до протоколу огляду.

Завдання

Чи підлягають подібні пояснення фіксації в протоколі огляду?

Задача № 2

До міського відділу поліції зателефонував завідуючий складом матеріальних цінностей лікарні №1, що знаходиться по вул. Чарівна, 37 і

повідомив, що вранці він виявив сліди проникнення до складу. Зі складу зникло багато матеріальних цінностей. На місце виїхала слідчо-оперативна група.

Завдання

1. Проаналізуйте ситуацію, вкажіть завдання, що потрібно вирішити у ході огляду місця події.
2. Висуньте типові версії відносно фабули.
3. Складіть письмовий план розслідування, обґрунтуйте свою відповідь.

Задача № 3

З 23 год 30 хв до чергової частини поліції прийшов гр-н Васлаков А.М. і повідомив, що сьогодні близько 11 год. вечора він зайшов до свого дядька Хомякова Роберта Станіславовича і виявив його мертвим. Васлаков пояснив, що його дядьку 46 років він працював інженером в Гідропроєкті, з дружиною розлучився рік тому, у нього однокімнатна квартира. Дядько зустрічався зі Славською Маргаритою, яка працювала там же в бюро технічної інформації, товаришував з Федоровим Максимом, захоплювався полюванням і риболовлю. Останнім часом скаржився, що стали погіршуватися відносини зі Славською.

При огляді місця події встановлено: труп Хомякова Р.С. лежить на підлозі кімнати, на лівому боці, права рука підвернута за спину, напівзігнута в ліктьовому суглобі. Ліва рука витягнута вперед, в 15 см від неї знаходиться пістолет системи «Вальтер», калібр 7,65. У лобовій частини голови, ближче до лівої скроні, рана зі слідами пострілу впритул. На письмовому столі виявлено листок паперу з нерівними краями зверху і знизу, на якому написано: «Все до біса».

Завдання

1. Оцініть обстановку місця події та дайте відповідь на наступні питання:
  - 1) які типові версії з приводу смерті Хомякова можна висунути з урахуванням наявних фактичних даних? На які обставини у зв'язку з цим слід звернути особливу увагу при огляді місця події?
  - 2) які сліди і на яких об'єктах треба виявити?
  - 3) які науково-технічні засоби необхідно використовувати при такому огляді?
  - 4) які ознаки дозволяють відрізнити постріл впритул від пострілу з близької відстані?
2. Назвіть ознаки, які дозволяють відрізнити вбивство від самогубства при використанні вогнепальної зброї.
3. Визначте, на що потрібно додатково звернути увагу при огляді у зв'язку з виявленням посмертної записки.

Підготувати реферати на тему:

- 1. Роль слідчих і оперативно розшукових версій під час проведення огляду місця події.*
- 2. Тактико-психологічні прийоми дослідження матеріальної обстановки для прогнозування обставин події злочину.*
- 3. Місце і роль слідчого огляду у розкритті і розслідуванні злочинів.*

Самостійно опрацювати такі питання:

1. Ексгумація трупа.
2. Особливості огляду поштово-телеграфної кореспонденції.
3. Особливості огляду тварин та їх трупів.

Додаткова література

1. Огляд місця події при розслідуванні окремих видів злочинів: наук.-практ. посіб. / за ред. Н. І. Клименко. - К., 2005.
2. Осмотр места происшествия: Справочник следователя. - М, 1982.
3. Хрусталеv В. Н. Участие специалиста-криминалиста в следственных действиях: учеб. пособие. / В. Н. Хрусталеv, Р.Ю. Трубицын. СПб.: Питер, 2003. - С. 36-201.
4. Шепітько В. Ю. Довідник слідчого / В. Ю. Шепітько. - Вид. 3-тє, перероб. і доп.-К., 2008. – С.11 - 50.
5. Шепітько В. Ю. Тактика огляду місця події: конспект лекції / В. Ю. Шепітько. - Х., 1994.
6. Шепітько В. Ю. Теория криминалистической тактики: монография / В. Ю. Шепітько. – Харьков. : Гриф, 2002. – 350 с.

Тема 14: Тактика допиту

План

1. Загальні положення тактики допиту.
2. Підготовка до допиту.
3. Тактичні особливості допиту свідків і потерпілих.
4. Тактичні особливості допиту підозрюваних й обвинувачуваних.
5. Особливості тактики допиту неповнолітніх.
6. Особливості допиту експерта.

Самостійна робота:

Скласти план допиту та перелік підготовчих дій слідчого.

Фабули

1. При розслідуванні квартирної крадіжки був допитаний К. як

підозрюваний. Він повідомив, що нічого не знав про злочин, бо вже місяць перебуває поза містом, у своїй тітці.

Які тактичні прийоми доцільно використовувати у процесі допиту підозрюваного?

2. Л. було зґвалтовано групою юнаків за таких обставин: біля кінотеатру «Познань» до Л. підійшли незнайомі хлопці, які попросили, щоб вона покликала їх знайому із сусіднього будинку. Л. погодилася їм допомогти. Біля під'їзду юнаки схопили Л. за руки, завели до під'їзду, а потім на горище будинку, де і зґвалтували. На допиті потерпіла повідомила, що вона нічого не пам'ятає.

Які тактичні прийоми необхідно застосувати слідчому при допиті Л.?

Вирішіть запропоновані задачі

Задача № 1

Увечері 19 жовтня 2016 р. в лікарню з селища Ваніно була доставлена з важкими наслідками після кримінального абортів гр. Синицину Н.Н.

Гр. Синицина Н.Н., доставлена о 22 год 30 хв з розривом промежини й ушкодженням матки, температура тіла – 39,5°. О 23 год 15 хв гр. Синицина Н.Н. померла. Ранком у селищі Ваніно виїхав слідчий Вербин Н.Н. У результаті проведених слідчих (розшукових) дій слідчий Вербин Н.Н. прийшов до висновку, що аборт був зроблений лікарем-терапевтом районної лікарні гр. Воробйовим Н.В.

У контакт із гр. Воробйовим Н.В. він відразу не став вступати, а вирішив прийти до нього через 15 хв від того часу, яких необхідно йому, щоб дійти від залізничної станції Ваніно до його будинку після приходу денного поїзда з м. К. Як і припускав слідчий, що потерпіла гр. Синицина Н.Н. не випадково «прямо з вокзалу» прийшов до нього.

Гр. Воробйовим Н.В. відразу ж запропонував слідчому записати його щиросердне визнання у здійсненні злочину.

Завдання

Який тактичний прийом був використаний слідчим у даній ситуації?

Задача № 2

Відчувши елементи нерішучості в поведінці підозрюваного, що заперечував свою вину, слідчий сказав: «Закінчимо на сьогодні» й, оформивши протокол допиту, дозволив допитуваному покинути його кабінет. Однак, коли, той підійшов до дверей і відкрив їх, слідчий запитав: «А коли Ви зустрілися з М., було темно чи ще світло?» Підозрюваний, для якого все це виявилось

несподіваним, відразу ж відповів: «Уже темно», а потім, повернувшись до стола, розповів про вчинений ним злочин.

Який прийом був використаний слідчим? Чи правомірний він?

Задача № 3

26 квітня в гирлі р. Чорної, протікаючої недалеко від селища Рябівка, були знайдені частини розчленованого трупа жителя цього селища гр-на Сеніна. Дружина Сеніна на допиті розповіла, що вранці 16 квітня її чоловік виїхав на рибалку і додому не повернувся.

30 квітня слідчий допитав як свідків сусідів Сеніних Лопатова і Свиридову, які підтвердили, що бачили, як вранці 16 квітня Сенін виїхав з будинку на Чорну річку ловити рибу. Проте пізніше слідчий встановив що 16 квітня Сенін на рибалку не їздив. Цього дня рано вранці після чергового скандалу він був убитий дружиною під час сну. З'ясовуючи причину недостовірних відомостей, повідомлених Лопатовим і Свиридовою, слідчий переконався що вони добросовісно помилялися. Вони дійсно бачили, як Сенін виїжджав на рибалку, проте це було не 16, а 14 квітня. У певній мірі помилкові свідчення Лопатова і Свиридової пояснювалися впливом Сеніної, яка після зникнення чоловіка в розмові з сусідами не раз повторювала, що її чоловік виїхав 16 квітня на рибалку і не повернувся.

Зрозуміло, що слідчий на перших допитах цих свідків записав у протоколі ту інформацію, яка була йому повідомлена. Однак вже на цих допитах він міг отримати від Лопатова і Свиридової точні відомості про те, коли Сенін відправлявся на рибалку.

Завдання

Визначте тактичну помилку, допущену слідчим на перших допитах свідків Лопатова і Свиридова. Назвіть прийоми, які сприяють пожвавленню в пам'яті допитуваного спогадів про час настання тієї або іншої події.

Чи правильне рішення слідчого? Якщо ні, то як треба було поводитися при наявності такої заяви допитуваного?

Задача № 4

Потерпілий Глущенко О.О. на допиті дав показання про те, що на кінцевій зупинці автобуса №30 до нього підійшов знайомий Попов і попросив дати йому в борг 100 грн. Глущенко відмовив. Тоді Попов вийняв із кишені ніж, став погрожувати і вийняв гаманець Глущенка, з якого забрав 3000 грн. після цього Попов зняв з руки Глущенка золотий перстень і зник. Співробітниками поліції було встановлено місце проживання Попова і він був затриманий.

Завдання

1. Проаналізуйте ситуацію.
2. Складіть письмовий план допиту, вкажіть основні напрями роботи з отриманою інформацією.

Підготувати реферати на тему:

1. *Криміналістична віктимологія.*
2. *Етика допиту.*
3. *Тактичні прийоми допиту і психологічні основи його проведення.*

Самостійно опрацювати такі питання:

1. Тактика допиту у конфліктній ситуації.
2. Тактика допиту неповнолітніх.

Додаткова література

1. Еникеев М. И. Следственные действия: психология, тактика, технология : учебное пособие / М. И. Еникеев, В. А. Образцов, В. Е. Эминов ; МГЮА им. О. Е. Кутафина. - М. : Проспект, 2011. - 212 с.
2. Коновалова В. Е. Допрос: тактика и психология: учеб. пособие / В. Е. Коновалова. - Х., 2006.
3. Питерцев С. К. Тактика допроса на предварительном следствии и в суде / С. К. Питерцев, А. А. Степанов. - СПб, 2001.
4. Система тактичних прийомів допиту: Роздавальний матеріал до практ. занять / упоряд.: В. О. Коновалова, В. Ю. Шепітько. - Х., 1994.
5. Шепітько В. Ю. Тактика допиту: Текст лекції / В. Ю. Шепітько. - Х., 1992.
6. Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз : монографія / В. Ю. Шепітько. - Х. : Харків юрид., 2007. - 432 с.

Тема 15: Тактика обшуку

План

1. Загальні положення тактики обшуку.
2. Підготовка до обшуку.
3. Особливості тактики різних видів обшуку.
5. Тайники та способи їх виявлення.

Вирішіть запропоновані задачі

Задача № 1

Під час обшуку в квартиру прийшов громадянин і спитав, чи не здається тут кімната. Слідчий запропонував йому увійти в квартиру, відрекомендуватися, пред'явити документи й повідомити, чи знайомий він із

мешканцями цієї квартири або ким-небудь з мешканців даного будинку. Громадянин назвав себе, повідомив, що приїхав у це місто вперше й нікого тут не знає, документів при собі не має. У зв'язку з цим було проведено його особистий обшук і затримано до закінчення обшуку для з'ясування його особи.

Завдання

Чи правильні дії слідчого?

Задача № 2

Під час обшуку за місцем проживання самотнього М., підозрюваного в скоєнні квартирних крадіжок, було виявлено ряд предметів жіночого одягу. На запитання слідчого, звідки в нього ці речі, М. відповів, що купив їх в одного незнайомого чоловіка, припускаючи, що вони можуть пригодитися після одруження. Слідчий не відобразив ці пояснення в протоколі обшуку. Через дві години на допиті М. на це ж запитання відповів інакше — що це речі його померлої сестри, яка була в нього проїздом минулого року та залишила їх у нього. На зауваження слідчого про зміну позиції М. заперечував факт обговорення цього питання з ним раніше.

Завдання

Якої помилки допустив слідчий?

Задача № 3

У квартирі, де проводився обшук, на ліжку лежала стара мати підозрюваного. На пропозицію надати можливість оглянути ліжко вона заявила, що хвора, встати не може. Її хворобу підтвердили поняті – мешканці того ж будинку. У зв'язку з цим слідчий запросив дільничного лікаря, у якого з'ясував стан здоров'я жінки, та, одержавши його згоду на переміщення на інше ліжко, організував його та провів обшук звільненого ліжка.

Завдання

Чи правильні дії слідчого?

Задача № 4

Розслідуючи кримінальне правопорушення про розкрадання на складі, слідчий вирішив провести обшук у завідувача складом, комірника і приймальника; відповідно до складеного плану обшук у комірника повинен був проводитися 2 жовтня о 9 годині, у завідувача – о 16 годині, а у приймальника – 3 жовтня о 7 годині.

Завдання

Чи правильно складений план проведення обшуків?

Задача № 5

У справі про зберігання і збут наркотиків було вирішено провести обшук у квартирі підозрюваного Г. Прибувши на місце обшуку, оперативно-слідча група встановила, що в квартирі нікого немає. Зі слів сусідів стало відомо, що

громадянин Г. зі своєю сім'єю поїхав на дачу. У зв'язку з цим слідчий вирішив відкласти обшук.

Завдання

1. Чи правильно діяв слідчий?
2. Яке повинно бути тактичне рішення у даній ситуації?
3. Де планується проведення обшуків, у якому з них буде брати участь слідчий, що проводить розслідування по кримінальному провадженні?

Підготувати реферати на тему:

1. Види тайників та способи їх виявлення.
2. Психологічні та етичні аспекти обшуку.
3. Сутність словесної розвідки при проведенні обшуку.

Самостійно опрацювати такі питання:

1. Відмінність обшуку від слідчого огляду і оперативного обстеження приміщень, транспортних засобів, багажу.
2. Раптовість, як умова ефективного обшуку.

Додаткова література

1. Денисюк С. Ф. Обыск в системе следственных действий (Тактико-криминалистические проблемы) : науч.-практ. пособие / С. Ф. Денисюк, В. Ю. Шепитько; Нац. юрид. акад. Украины им. Я. Мудрого. - Х. : Консум, 1999. - 159 с.
2. Еникеев М. И. Следственные действия: психология, тактика, технология : учебное пособие / М. И. Еникеев, В. А. Образцов, В. Е. Эминов ; МГЮА им. О. Е. Кутафина. - М. : Проспект, 2011. - 212 с.
3. Коновалова, В. Е. Обыск: тактика и психология : учеб. пособие / В. Е. Коновалова, В. Ю. Шепитько. - Х. : Гриф, 1997. - 80 с.

Тема 16: Тактика слідчого експерименту

План

1. Поняття та види слідчих експериментів.
2. Тактика слідчого експерименту.
3. Тактика перевірки та уточнень показань на місці.
4. Фіксація результатів слідчого експерименту.

Вирішіть запропоновані задачі

Задача №1

13 вересня 2016 р. за заявою про згвалтування гр. Сидоренко С.С. підозрюваним гр. Бурковим Б.Б. проведений огляд місця події в кімнаті гуртожитку «Житбудмеханізація-34», двері приміщень якого виходили в загальний коридор. Співробітниками міського відділу поліції встановлене

наступне: у кімнаті загальний порядок не порушений, ліжка акуратно застелені, предмети знаходяться на звичних місцях, двері і перегородки суміжних приміщень тонкі. У той же час, як було вказано у заяві потерпілої, вона чинила гр. Буркову Б.Б. довготривалий і наполегливий опір і кілька разів голосно звала оточуючих на допомогу.

Слідчий міського відділу поліції Іванов І.І. прийняв рішення про проведення слідчого експерименту.

Завдання

1. Назвіть вид і мету слідчого експерименту.
2. Хто братиме участь у даній слідчій дії?
3. Як правильно організувати слідчий експеримент?
4. Які дослідні дії необхідно провести з метою перевірки показань потерпілої?

Задача № 2

Крадіжку з магазину скоєно шляхом проломлення стелі. Підозрюваний стверджує, що скоїв крадіжку один і сам підняв викрадене на горище в мішку. Слідчий вирішив перевірити це за допомогою слідчого експерименту. Коли в мішок було складено необхідну кількість товарів, що відповідають викраденим, спроба підозрюваного підняти мішок на горище закінчилася невдало. Тоді слідчий вилучив з мішка частину товарів і запропонував повторити піднімання. Але й цього разу в підозрюваного нічого не вийшло. Він зміг підняти мішок на горище тільки після того, коли в ньому залишилась третя частина ваги початкового вантажу.

Завдання

1. Чи допустиме під час слідчого експерименту відхилення від заданих умов його проведення?
2. Чи потрібне було проведення слідчим установлення реального для підняття вантажу чи достатньо було зафіксувати результат, одержаний при початковому вантажі?

Задача № 3

14 листопада 2016 р. співробітники поліції затримали на території вантажного двору гр. Кабанова А.Н. при спробі вчинити крадіжку речей з вантажного контейнера. В ході розслідування гр. Кабанов А.Н., зокрема, показав, що на вантажний двір він проник пізно увечері через щілину під в'їзними воротами; при цьому він порвав одяг і сильно подряпав спину за гострі кінці металевих прутів, з яких виготовлені стулки воріт. Дійсно, піджак, сорочка і майка гр. Кабанова А.Н. були порвані, майка і сорочка забруднені кров'ю, а на спині були травми у вигляді глибоких продольних подряпин.

Слідчий Іванов В.В. запропонував гр. Кабанову А.Н. показати, як він проник на вантажний двір, і оформив цю слідчу дію протоколом проведення слідчого експерименту

Завдання

1. Чи правильне рішення слідчого?
2. Яка буде в цьому випадку конкретна мета такої перевірки?

Задача № 4

При розслідуванні справи про розкрадання продуктів у їдальні №17 було встановлено, що котлети, які відповідно до розкладки повинні бути в сирому вигляді вагою в 50 г, фактично мали вагу від 40 до 43 г.

Обвинувачений по справі шеф-кухар Морфеев пояснив цей факт всиханням котлет, що залишаються на ніч у холодильнику. З метою перевірки свідчень Морфеева був проведений слідчий експеримент. Спочатку Морфеев розказав слідчому про умови зберігання котлет у холодильнику. Потім по вказівці Морфеева була заготовлена партія котлет, яка о 15 год була викладена Морфеевим на протвені і поміщена в холодильник, температура якого була установлена на -5° . Після цього слідчий опечатав холодильник і розкрив його наступного дня о 15 год у присутності тих же осіб: обвинуваченого Морфеева і понятих, кухарів тієї ж їдальні – Гаврикової і Васютіної. При зважуванні котлет, проведеному у присутності слідчого, Гаврикової і Васютіної, у кожній з них не вистачало від 5 до 10 г ваги.

Завдання

1. Який вид слідчого експерименту проведений в даному випадку?
2. Чи дотримані правила слідчого експерименту і процесуальні права осіб які брали участь в експерименті?

Підготувати реферат на тему:

1. *Особливості перевірки показань на місці події.*
2. *Особливості тактики проведення слідчого експерименту.*
3. *Завдання, що має вирішити слідчий під час перевірки показань на місці.*

Самостійно опрацювати такі питання:

1. Способи фіксації слідчого експерименту.
2. Підготовка до слідчого експерименту та прийоми його проведення.

Додаткова література

1. Белкин Р. С. Тактика следственных действий / Р. С. Белкин, Е. М. Лифшиц. - М., 1997.
2. Белоусов В. И. Проверка показаний на месте в ходе предварительного расследования: науч.-практ. пособие / В. И. Белоусов, А. И. Натура. - М., 2006.

3. Власенко Н. В. Сущность и тактика проверки показаний на месте / Н. В. Власенко, В. В. Степанов. - М., 2004.
4. Глазырин Ф. В. Следственный эксперимент / Ф. В. Глазырин, А. П. Кругляков. – Волгоград: ВСШ МВД СССР, 1981. – 80 с.
5. Лузгин И. М. Моделирование при расследовании преступлений / И. М. Лузгин. - М., 1981.

Тема 17: Тактика пред'явлення для впізнання

План

1. Загальні положення тактики пред'явлення для впізнання.
2. Тактика пред'явлення для впізнання особи.
3. Тактика пред'явлення для впізнання трупа.
5. Впізнання за фотозображеннями.

Вирішіть запропоновані задачі

Задача №1

13 жовтня 2016 р. при огляді слідчим поліції Петровим П.П. місця, де був виявлений труп невідомої жінки зі слідами насильницької смерті, гр. Ховрашків С.З., випадково опинившись біля місця події, заявив, що впізнає в убитій свою сусідку по сходовій площадці гр. Мутурзину В.Н. Слідчий Петров П.П. відразу оформив протокол упізнання трупа в присутності понятих гр. Іванової І.І. і гр. Соколова А.А.

Завдання

1. Чи правомірні дії слідчого?
2. Чи можливо пред'явлення трупа для впізнання на місці його виявлення?

Задача №2

12 листопада 2016 р. потерпілий Сидоров М.С., що вчиться в загальноосвітній школі № 23, указав наступні прикмети викраденої в нього шапки. Шапка з хутра ондатри темно-коричневих кольорів, небагато поношена. Підкладка із саржі сірих кольорів. Вушні зав'язки зі шнурків різних кольорів – чорного й темно-коричневого. У потиличній частині шапки, під одворотом вушної частини є записина, що утворилася від молі, діаметром приблизно 25 мм. Усередині на підкладці барвником фіолетових кольорів написані ініціали «С.М.З».

Завдання

Як вирішити питання про пред'явлення потерпілому для впізнання шапки після її вилучення?

Задача № 3

Білетний касир, якій покупець пред'явив фальшиву грошову купюру, заявила, що обличчя покупця вона не бачила, але добре запам'ятала

особливості його рук. Після затримання підозрюваного слідчий організував його пред'явлення для впізнання за руками. Для цього в ширмі було зроблено шість отворів, через які впізнаючій було пред'явлено три пари рук. Вона впевнено вказала на руки підозрюваного.

Завдання

Чи правомірне проведення впізнання таким чином?

Підготувати реферати на тему:

1. *Психологічні аспекти пред'явлень для впізнання.*
2. *Особливості пред'явлення для впізнання за голосом.*
3. *Порядок проведення пред'явлення для впізнання за особливістю ходи.*

Самостійно опрацювати такі питання:

1. Проведення впізнання за фотознімками.
2. Процесуальний порядок і тактика пред'явлення до впізнання предметів і домашніх тварин.
3. Процесуальний порядок і тактика пред'явлення до впізнання трупа.

Додаткова література

1. Белкин Р. С. Тактика следственных действий / Р. С. Белкин, Е. М. Лифшиц. - М., 1997.
2. Васильев А. Н. Тактика отдельных следственных действий / А. Н. Васильев. - М., 1981.
3. Гинзбург А. Я. Оpozнание в следственной, оперативно-розыскной и экспертной практике: учебно-практ. пособие / А. Я. Гинзбург; под ред. Р. С. Белкина. - М. 1996.
4. Самолаева Е. Ю. Теория и практика предъявления для опознания людей: учебно-практ. пособие / Е. Ю. Самолаева. - М.: Юрлитинформ, 2004. - 160 с.
5. Самошина З. Г. Предъявление для опознания на предварительном следствии: учеб. пособие / З. Г. Самошина, В. В. Крылов. - М., 2001.

Тема 18: Тактика призначення і проведення судових експертиз

План

1. Поняття та завдання, що вирішуються судовими експертизами.
2. Класифікація судових експертиз.
3. Порядок призначення судової експертизи.
4. Зміст висновку експерта і його оцінка слідчим та судом.

Самостійна робота:

За наведеною фабулою скласти постанову про призначення відповідної експертизи, в якій назвати експертну установу і сформулювати питання, що підлягають вирішенню експертом; визначити матеріали, необхідні для

проведення цієї експертизи.

Фабули

1. При огляді місця події біля трупа І. знайдено стріляну гільзу. Під час судово-медичного дослідження з трупа було винято кулю. У підозрюваного З. під час обшуку виявлено пістолет «ГТ». Слідчий призначив експертизу.

2. На місці події (крадіжка зі зломом) виявлено чіткий слід взуття. Підозрюваний у вчиненому злочині А. на допиті повідомив, що його не було на місці події (був відсутнім на цей час у місті). Слідчий вилучив у підозрюваного дві пари взуття і вирішив призначити експертизу.

3. На скальці скла з місця крадіжки виявлено чіткі сліди пальців рук. У ході розслідування було затримано підозрюваних І., П., К. Слідчий призначив експертизу.

Вирішіть запропоновані задачі

Задача №1

10 липня 2016 р. була здійснена крадіжка з квартири гр. Соколова П.Р., розташованої в одноповерховому дерев'яному будинку в дачному селищі «Ватутинки-44». В ході огляду території ділянки, що примикає до вікон квартири, виявлений об'ємний слід протектора автомобіля протяжністю близько 5,5 м. Слід був зафіксований шляхом фотографування, схематичної зарисовки і виготовлення гіпсового зліпка.

У справі необхідно встановити, чи не залишений вказаний слід колесами автомобіля ВАЗ-2101, державний номер ММС 35-45.

Завдання

1. Сформулюйте необхідні питання експертові.
2. Опишіть об'єкти які мають бути представлені в розпорядження експерта для проведення експертизи.

Задача №2

В ніч з 13 на 14 вересня 2016 р. в селищі Захарьєво пострілом через відкрите вікно у своєму будинку був поранений гр. Литовкін А.Н.

У лікарні з лівого плеча гр. Литовкіна А.Н. була вилучена куля з оболонкою червоного кольору.

17 вересня 2002 р. при обшуку в будинку підозрюваного по справі гр. Вороняча Л.А. із стельової балки житлової кімнати була витягнута куля з оболонкою червоного кольору і з деформованою головною частиною.

Завдання

Сформулюйте питання експертові.

Підготувати реферати на тему:

1. *Взаємодія слідчого з експертом у процесі експертного дослідження.*
2. *Наукові критерії оцінки достовірності висновку експерта.*
3. *Загальна теорія судової експертизи, її концептуальні основи.*

Самостійно опрацювати такі питання:

1. Проведення експертизи на досудовому розслідуванні.
2. Значення судових експертиз в розкритті і розслідуванні злочинів.

Додаткова література

1. Аверьянова Т.В. Судебная экспертиза: Курс общей теории / Т. В. Аверьянова. - М. : Норма, 2007. - 480 с.
2. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз: Затв. Наказом Міністерства юстиції України № 53/5 від 08.10.1998 р. // Офіц. вісн. України. - 1998. - № 46.
3. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 р. // Відом. Верхов. Ради України. - 1994. - №28. - Ст. 232.
4. Российская Е. Р. Судебная экспертиза в гражданском, арбитражном, административном и уголовном процессе / Е.Р. Россинская. - М.: Норма, 2005. - 656с.
5. Сегай М. Я. Судебная экспертиза материальных следов-отображений (проблемы методологи) / М.Я. Сегай, В. К. Стринжа. - К. : ІнЮре, 1997. - 174 с.
6. Сімакова-Єфремян Е. Б. Теорія і методологія комплексної експертизи контактної слідчої взаємодії об'єктів / Е. Б. Сімакова-Єфремян. – Х. : Гриф, 2004. – 176 с.
7. Судова експертиза: нормативно-правове регулювання та наукові коментарі: навч.-довід. посіб. - Х., 2004.

Тема 19: Загальні положення криміналістичної методики

План

1. Поняття криміналістичної методики.
2. Джерела та структура криміналістичної методики.
3. Криміналістична характеристика злочинів, її прикладне значення.
4. Загальні положення тактики початкових і наступних слідчих дій.

Вирішіть запропоновані задачі

Задача №1

31 грудня 2016 р. об 11 год 30 хв у будівлі Палацу культури «Ауріка» стався вибух, коли в холі і залах йшли дитячі ранки та кіносеанси. Невстановлений вибуховий пристрій спрацював у офісі, розташованому на першому поверсі. Офіс займає ТОВ «Метелик-2016», пов'язане з переробкою нафтопродуктів. Незадовго до вибуху в ТОВ «Метелик-2016» з новорічними поздоровленнями прийшли дві жінки в костюмах Діда Мороза і Снігуроньки. Святкові персонажі представилися посланцями іншої фірми і передали згорток зі

святковим подарунком, після чого пішли. Працівники фірми, що знаходилися в кабінеті (один з них – заступник генерального директора ТОВ «Метелик-2016»), знайшли в упаковці світильник, який тут же спробували включити в розетку.

Програмів вибух, постраждало 4 людини. Одному з них в горло потрапив металевий уламок конструкції, інші доставлені в лікарню №34 з опіками, ушкодженнями очей і травмами різної міри тяжкості. Віконні рами офісу ТОВ «Метелик-2016», розташованого на першому поверсі, вилетіли назовні. Практично відразу після цього до Будинку культури «Ауріка» під'їхали машини швидкої допомоги і співробітники поліції. У результаті оперативно-розшукових заходів були затримані жінки які принесли в офіс ТОВ «Метелик-2016» «подарунок». Вони розповіли, що згорток за день до вибуху їм приніс невідомий чоловік з проханням передати друзям. По їх розповіді був складений фоторобот. Необхідно відмітити, що і самі жінки могли стати жертвами: до передачі згортка вони неодноразово трясли його в руках. Їх врятувало тільки те, що вибуховий пристрій міг спрацювати тільки від електричного детонатора.

Завдання

1. Висуньте загальні і часткові версії по даному злочину.
2. Визначте обставини, що підлягають встановленню.
3. Які судові експертизи необхідно призначити?

Задача №2

29 листопада 2016 р. о 21 год 30 хв співробітники поліції прибувши до буд. №239 по вул. Мирній, щоб перевірити, чи не збираються в під'їзді наркомани. Споживачів наркотичних засобів не було, але третього поверху з розкритих дверей квартири лунали гучні крики. Вирішивши нагадати власникам про те, що не замикає двері небезпечно, працівники поліції зайшли всередину. Один заглянув в одну кімнату, інший – в другу і виявив у ній труп з ознаками гниття. Ще два жителі квартири (жінка 27 років, чоловік 62 років) знаходилися в стані сильного алкогольного сп'яніння і не змогли нормально нічого пояснити співробітникам поліції. Як пізніше з'ясувалося, господарка квартири гр. Окунева М. І., 75 років, померла своєю смертю не то 2, не то 3 дні тому, і щоб присутність її тіла не заважав, вказані особи віднесли її в сусідню кімнату і продовжили вживання спиртних напоїв.

Завдання

Складіть перелік обставин, що підлягають встановленню по цьому злочину.

Задача №3

22 листопада 2016 р. мешканка м. В. гр. Матюхіна П. І. була затримана за спробу викрадення 10-місячної дівчинки.

Дитину викрали вранці в м. Д. За словами бабусі, яка гуляла з малюком у дворі будинку по вул. Гоголя, до неї підійшла незнайома дівчина і попросила

погойдати візочок. Довірлива жінка погодилася і попросила незнайомку послідувати за візочком, поки вона ненадовго відлучиться додому. Повернувшись через декілька хвилин, пенсіонерка виявила, що дівчина зникла разом з немовлям. Після цього негайно на автобусних і залізничних вокзалах ввели посилене патрулювання. Прикмети викрадачки передали на усі пости і в районні відділення поліції.

Завдання

Які обставини підлягають встановленню у кримінальному провадженні про викрадення дитини?

Підготувати реферати на тему:

- 1. Види і форми взаємодії у розкритті та розслідуванні злочинів.*
- 2. Поняття, роль і значення криміналістичної характеристики злочинів у розвитку криміналістичної методики та удосконаленні засобів і методів розслідування злочинів.*
- 3. Співвідношення криміналістичної характеристики злочинів з кримінально-правовою, кримінологічною та судово-психологічною.*

Самостійно опрацювати такі питання:

1. Сутність криміналістичної класифікації злочинів.
2. Критерії за якими можуть бути класифіковані злочини в криміналістиці.

Додаткова література

1. Криміналістика в тестах : навч. посіб. / І. І. Когутич, О. М. Калужна, І. В. Жолнович [та ін.]; за заг. ред. І. І. Когутича. – К.: Алерта, 2013. – 534 с.
2. Криміналістика : підручник / В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель [та ін.] / за ред. В. Ю. Шепітька. – 4-те вид., перероб. і доп. – Х.: Право, 2008. – 464 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. В 2 т. Т. 1. / О. М. Бандурка, Е. М. Блажинський, Є. С. Бурдоль [та ін.]; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонкин, А. В. Портнова. – Х. : Право, 2012. – 768 с.
4. Криміналістика : учебник / под ред. А. Г. Филиппова. – М.: Юриспруденция, 2010. – 352 с.
5. Криміналістика : учебник / Т. В. Аверьянова, Р. С. Белкин, Ю. Г. Корухов, Е. Р. Росинская. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Норма, 2008. – 944 с.

Тема 20: Розслідування вбивств

План

1. Криміналістична характеристика вбивств.
2. Першочергові слідчі дії та оперативно-розшукові заходи.
3. Типові слідчі ситуації.

4. Побудова слідчих версій. Планування розслідування.
5. Розслідування деяких видів вбивств.

Самостійна робота:

За наведеними фабулами проаналізуйте ситуацію, висуньте та обґрунтуйте слідчі версії, складіть письмовий план розслідування.

Фабули

1. 29 травня 2017 р. в чергову частину районного відділу поліції надійшло повідомлення, що у вагоні електропоїзда, що знаходиться на відстої на станції «Промислова», був знайдений молодий чоловік без свідомості і документів, в крові, з багатьма тілесними ушкодженнями. У лікарні потерпілий помер, не прийшовши до тями. В результаті огляду місця події були виявлені, зафіксовані і вилучені: змиви крові з підлоги та дивану, скляна пляшка зеленого кольору (0,5 л) з двома чіткими слідами пальців рук, два недопалки сигарет «Прилуки» і «Столичні».

2. 4 вересня в міський відділ поліції звернулася Мещерякова Н.П. із заявою про те, що її чоловік Мещеряков В.В. 1 вересня пішов на роботу і не повернувся. Працює він замісником директора приватного універсального магазину. На думку Мещерякової, її чоловік міг стати жертвою злочину.

3. 5 квітня в лісосмузі співробітники поліції знайшли обгорілий автомобіль «ВАЗ 2106». У багажнику машини був виявлений обгорілий розчленований труп невідомої жінки з ознаками насильницької смерті.

Підготувати реферати на тему:

1. *Методика розслідування вбивств, що маскуються під нещасний випадок чи самогубство.*
2. *Особливості розслідування вбивств із розчленуванням трупа.*
3. *Особливості та значення боротьби зі злочинами проти життя і здоров'я громадян на сучасному етапі.*

Самостійно опрацювати такі питання:

1. Методика розслідування вбивств при відсутності трупа.
2. Криміналістична характеристика вбивств на замовлення.

Додаткова література

1. Здоровко С. Ф. Розслідування вбивств, що вчиняються організованими злочинними групами (типові тактичні операції) / С. Ф. Здоровко. - Х., 2004.
2. Коновалова В. Е. Убийство: искусство расследования : монография / В. Е. Коновалова. – 2-е доп. и перераб. – Харьков : ФЛ Вапнярчук Н. Н., 2006. – 320 с.

3. Костенко М. В. Вбивства на замовлення: криміналістична характеристика / М. В. Костенко. – Харків: Видавець СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2006. – 160 с.
4. Расследование отдельных видов преступлений: учеб. пособие / О. Я. Баев, А. С. Одиноких, М. Б. Вандер [и др.]. - Воронеж, 1986.
5. Семенов В. В. Розслідування вбивств, прихованих інсценуванням : монографія / за ред. В. О. Коновалової. – Х. : СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2006. – 342с.
6. Шиканов В. И. Информация к тактической операции "Атрибуция трупа : учеб. пособие / В. И. Шиканов. – Иркутск, Изд-во Ир- кутск. ун-та, 1975. – 182 с.
7. Тимошенко Б. Ф. Новые возможности раскрытия заказных убийств, терактов и других тяжких преступлений: Метод, рекомендации / Б. Ф. Тимошенко. - Харьков, 1997.

Тема 21: Розслідування зґвалтування

План

1. Криміналістична характеристика зґвалтувань
2. Початкові слідчі дії при розслідуванні зґвалтувань.
3. Наступні слідчі дії при розслідуванні зґвалтувань.

Вирішіть запропоновані задачі

Задача №1

До міського відділу поліції надійшла заява від громадянки В., яка стверджувала, що до неї додому прийшов малознайомий їй К., якого за три дні до цього приводила до неї в гості її приятелька. В. думала, що К. знову прийшов разом з приятелькою, тому відкрила йому двері. Однак К. під загрозою ножа примусив В. здійснити з ним кілька статевих актів і після цього пішов.

При допиті К. заявив, що бачив В. всього один раз, коли приходив у гості.

Завдання

1. Які обставини можуть підтвердити або спростувати заяву потерпілої?
2. На збирання яких доказів повинні бути спрямовані дії слідчого?

Задача №2

Т. був затриманий в якості підозрюваного у скоєнні серії зґвалтувань малолітніх на горищах житлових будинків. При огляді місць події на декількох горищах були знайдені сліди сперми. Інших слідів виявити не вдалося. Сам Т. заперечував причетність до цих злочинів.

Завдання

Які можна перевірки причетності Т. до цих злочинів?

Задача №3

При розслідуванні зґвалтування Д. був затриманий А., який повідомив, що познайомився з Д. у кафе, після чого вони пішли гуляти, і він запропонував їй піти до нього в гараж. Д. погодилася, і там вони добровільно здійснили

статевий акт. Д. стверджувала, що А. запропонував проводити її додому, але потім на вулиці став бити і кудись тягти. Привів її під загрозою вбивства в якесь приміщення і зґвалтував.

Завдання

1. Які обставини можуть підтвердити або спростувати версії обвинуваченого і потерпілої?
2. На збирання яких доказів повинні бути спрямовані зусилля слідчого?

Задача № 4

О 22 годині до міського відділу поліції прийшла громадянка З. і заявила, що її зґвалтував незнайомий чоловік, який чекав її на парадному вході, а потім напав на неї і силою зтягнув у підвал, де скоїв насильницький статевий акт, попередньо побивши.

Завдання

1. Які невідкладні слідчі дії необхідно здійснити?
2. Опишіть тактику їх проведення.

Підготувати реферати на тему:

1. *Проблеми розслідування зґвалтувань засобами і методами криміналістики.*
2. *Значення і завдання криміналістичної характеристики зґвалтувань у ході розслідування і запобігання даному виду злочинів.*
3. *Особливості огляду місця події при розслідуванні зґвалтування.*

Самостійно опрацювати такі питання:

1. Особливості початкового і наступного етапів розслідування зґвалтувань.
2. Особливості тактики провадження окремих слідчих дій під час розслідування зґвалтувань.

Додаткова література

1. Белкин Р.С. Криминалистика / Р.С. Белкин. - Москва НОРМА , 2003.
2. Белкин Р. С. Криминалистика: проблемы, тенденции, перспективы. От теории – к практике / Р. С.Белкин. – М.: Юрид. лит., 1988. – 304с.
3. Біленчук П. Д. Криміналістика / П. Д. Біленчук, В. К. Лисиченко, Н. І. Клименко [та ін.] ; за ред. П. Д. Біленчука. - К. : Атіка, 2001. - 543 с.
4. Герасимов И.Ф.Драпкина Л.Я. Криминалистика / И. Ф. Герасимов [и др.]; под ред. И. Ф. Герасимова, Л. Я. Драпкина. – М.: Высш. шк., 1994. – 528 с
5. Дулов А. В. Криминалистика: учеб. пособие для студ. юрид. спец. вузов / А. В. Дулов [и др.] ; ред. А. В. Дулов. - Минск : НКФ "Экоперспектива", 1996. - 415 с.
6. Советская криминалистика. Методика расследования отдельных видов преступлений / В. К. Лисиченко, В. И. Гончаренко, М. В. Салтевский и др.; под ред. В. К. Лисиченко. – К. : Выща школа. Головное изд-во, 1988. – 405 с.
7. Белкин Р.С. Тактика следственных действий / Р. С. Белкин, Е. М. Лифшиц. - М., 1997.

Тема 22: Розслідування крадіжок

План

1. Криміналістична характеристика крадіжок.
2. Тактика початкових слідчих дій та оперативно-розшукових заходів.
3. Слідчі версії та планування розслідування.
4. Наступний етап розслідування.

Вирішіть запропоновані задачі

Задача № 1

Житель с. Заворичі Рябов повідомив поліцію, що за час його нетривалої відсутності невідомим був зламаний замок на входних дверях його будинку і винесені такі цінні речі, як шкіряне чорне жіноче пальто та ін.

На місце події разом з слідчо-оперативною групою прибув кінолог з службово-розшуковою собакою, яка взяв слід і привела до будинку односельчанина Рябова - Ільчука. Шляхом проведення обшуку було знайдено пальто, яке потім впізнала дружина Рябова як своє. Інших викрадених речей не виявлено. Ільчук пояснив, що це пальто він купив своїй дружині два дні тому на базарі у незнайомого йому чоловіка за 700 гривень і заявив протест проти того, що його підозрюють, ганьблять в очах односельців лише на підставі того, що до його будинку привела собака.

Завдання

Який доказовий матеріал зібрано слідчим? Оцініть пояснення Ільчука.

Задача № 2

До чергової частини міського відділу поліції зателефонував завідуючий складом матеріальних цінностей дитячої лікарні №1, що знаходиться по вул. Чарівна 37 і повідомив, що вранці він виявив сліди проникнення до складу. Зі складу зникло багато матеріальних цінностей. На місце виїхала слідчо-оперативна група.

Завдання

Проаналізуйте ситуацію. Вкажіть завдання, що потрібно вирішити у ході огляду місця події, висуньте типові версії відносно фабули, вкажіть основні напрями розслідування.

Підготувати реферати на тему:

1. Джерела інформації про злочини проти власності.
2. Профілактичні дії слідчого при розслідуванні крадіжок.
3. Слідчі ситуації, що є найбільш типовими під час розслідування крадіжок.

Самостійно опрацювати такі питання:

1. Особливості проведення окремих слідчих дій при розслідуванні крадіжок.
2. Обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні крадіжок.

Додаткова література

1. Звирбуль А. К., Смыслов В. И. Расследование краж, грабежей и разбойных нападений / А. К. Звирбуль, В. И. Смыслов. – М.: Юрид. лит., 1982. – 290 с.
2. Капустина М. В. Розслідування крадіжок вантажів на залізничному транспорті : монографія / М. В. Капустина ; за ред. В. О. Коновалової ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х. : Право, 2008. – 192 с.
3. Расследование грабежей и разбойных нападений / под ред. А. Ю. Головина. - Тула, 2001.
4. Степичев С. С. Расследование краж государственного и общественного имущества, совершенных путем взлома хранилищ : методическое пособие / С. С. Степичев ; Всесоюз. науч.-исслед. ин-т криминалистики прокуратуры СССР. - Москва : Государственное издательство юридической литературы, 1960. - 160 с.
5. Шурухнов Н. Г. Расследование краж : практ. пособие / Н. Г. Шурухнов. – М.: Юристъ, 1999. – 112 с.

Тема 23: Розслідування шахрайства

План

1. Криміналістична характеристика шахрайства.
2. Підстави відкриття кримінального правопорушення та обставини, що підлягають з'ясуванню.
3. Початкові слідчі дії при розслідуванні шахрайств.
4. Наступні слідчі дії при розслідуванні шахрайства.

Вирішіть запропоновані задачі

Задача №1

У листопаді 2016 р. гр. Дудін Д. Д., маючи намір заволодіти квартирою, що належить на праві особистої власності гр. Єсеєву Е. Е. і гр. Єсеєвій М. І., запропонував подружжю продати йому квартиру з правом їх довічного мешкання і зумовою надання їм щомісячної матеріальної допомоги.

Одержавши згоду Єсеєвих, гр. Дудін Д. Д. під приводом необхідності укладення відповідного договору шляхом обману одержав їх підписи на чистих бланках нотаріальної довіреності, виготовив підроблену довіреність від імені гр. Єсеєвих на своє ім'я на право продажу квартири, заволодів паспортами потерпілих, свідоцтвом на право власності на житло та 15 листопада 2016 р. продав квартиру гр. Єсеєвих без їх згоди гр. Войтову В. В., уклавши

відповідний договір у нотаріальній конторі «Омега». Гроші за квартиру гр. Дудін Д. Д. потерпілим не передав, заподіявши їм матеріальний збиток і позбавивши їх житла, вартість якого складала не менше 1млн. грн.

20 листопада 2016 р. гр. Войтов В. В. спробував вселитися до квартири гр. Єсеєвих. Цього ж дня гр. Войтов В. В., гр. Єсеев Е. Е. і гр. Єсеева М. І. звернулися із заявами у міський відділ поліції.

Завдання

1. Охарактеризуйте ситуацію.
2. Складіть план проведення початкових слідчих дій та інших заходів щодо розслідування шахрайства.
3. Яку судову експертизу необхідно призначити у даному провадженні?

Задача №2

26 жовтня 2016 р. пенсіонерці гр. Давидовій С. А. листоноша гр. Верховак А. С. з місцевого поштового відділення №23 принесла пенсію за жовтень. При видачі пенсії гр. Верховак А. С. заявила пенсіонерці, що за розпорядженням мера за доставку пенсії листоношамі з жовтня поточного року повинні платити 5% від розміру пенсійних виплат. Дана сума відразу обчислюється в поштовому відділенні. Після відходу листоноші гр. Давидова С. А. вирішила все-таки з'ясувати, чому стали платити 5% від пенсії за доставку, для чого подзвонила начальнику поштового відділення гр. Жиленко М. І. Остання відповіла гр. Давидовій С. А., що про відрахування з пенсії їй нічого не відомо.

Завдання

1. Охарактеризуйте ситуацію.
2. Складіть план проведення початкових слідчих дій та інших заходів.

Задача №3

На початку липня 2016 р. в газеті «Мрія господині» з'явилися оголошення про передачу в найм квартир за низькими цінами: двокімнатних – від 5000 грн., однокімнатних – від 3000 грн. При цьому послуги агентства «Орендар» склали всього 700 грн.

До вказаного агентства почали звертатися громадяни, охочі одержати окреме житло. Відвідувачів за вказаною адресою зустрічали дві милі дівчини, що представлялися робітницями якогось інформаційно-аналітичного агентства. Вони пропонували клієнту відразу на місці заплатити ті самі 700 грн. і підписати за агентством договір на обслуговування.

Громадяни платили гроші, підписували договір і акт про приймання послуг, хоча жодних послуг їм ще ніхто не надав. Після того, як клієнт платив фірмі 700 грн., йому пропонувалися на вибір варіанти (у будь-якому районі, з телефоном, з меблями).

Як зв'язок із власниками житла агентство надавало номер пейджера. Клієнт передавав інформацію власнику на пейджер, йому дзвонили та призначали зустріч, на яку не приходили. Люди відправлялися за адресами і там дізнавалися що в деяких квартирах вже давно ніхто не живе й сусіди нічого не чули про власників; у інших – жили люди, які нічого не знали про те, що їх квартира здається невідомим агентством.

22 листопада 2016 р. гр. Онопкін Н. Г. і гр. Анохін А. Д. звернулись із заявами до міського відділу поліції про діяльність агентства «Орендар».

Завдання:

1. Охарактеризуйте ситуацію.
2. Складіть план проведення початкових слідчих дій та інших заходів. Які види судових експертиз необхідно призначити в даній ситуації?

Підготувати реферати на тему:

1. *Види шахрайства в Україні.*
2. *Криміналістична характеристика особи шахрая.*
3. *Зв'язок між особою шахрая та особою потерпілого.*

Самостійно опрацювати такі питання:

1. Способи вчинення шахрайства в сучасних умовах.
2. Типові ситуації на початковому етапі розслідування шахрайства.

Додаткова література:

1. Белкин Р. С. Криміналістика / Р. С. Белкин. – Москва : НОРМА, 2003.
2. Біленчук П. Д. Криміналістика / П. Д. Біленчук, В. К. Лисиченко, Н. І. Клименко [та ін.] ; за ред. П. Д. Біленчука. - К. : Атіка, 2001. - 543 с.
3. Криміналістика Криміналістика: учебник / под ред. И. Ф. Пантелеева, Н. А. Селиванова. - М. : Юрид. лит., 1988 - 672 с.
4. Салтевский М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник / М. В. Салтевський. – К. : Кондор, 2005. – 588 с.
5. Селиванов Н. А. Руководство для следователей / Н. А. Селиванов, В. А. Снетков. – М. : ИНФРА, 1998.
6. Скриганюк М. І. Криміналістика : підручник / М. І. Скриганюк. – К.: Атіка, 2005. – 496 с.

Тема 24: Розслідування вимагання

План

1. Криміналістична характеристика вимагання.
2. Підстави відкриття кримінального провадження та обставини, що підлягають з'ясуванню і доведенню при розслідуванні вимагання.
3. Початкові слідчі дії при розслідуванні вимагання.
4. Наступні слідчі дії при розслідуванні вимагання.

Вирішіть запропоновані задачі

Задача №1

22 вересня 2016 р. оперативний працівник міського відділу поліції Седов К.С, одержавши інформацію про незаконні дії гр. Ребусова Ю.Р. – директора ТОВ«Експерт-300» – зібравдокументи, що дозволяють притягати останнього до кримінальної відповідальності. Коли до директора в черговий раз прийшов зпроханням співробітник ТОВ «Експерт-300» гр. Філатов В.Я., то він непомітно записав його вимоги про надання неправомірної вигод в сумі 1000 доларів США за переведення на іншу роботу. Цю запис гр. Філатов В.Я. приніс оперативному працівнику поліції Седову К.С.

Завдання

1. Охарактеризуйте ситуацію.
2. Складіть план проведення початкових слідчих (розшукових) заходів.

Задача №2

21 грудня 2016 р. в міський відділ поліції надійшов анонімний дзвінок. Невідомий повідомив, що 47-річну жінку вже декілька днів насильно тримають в кв. 34 буд. 12 по вул. Братевській. За вказаною адресою виїхала група негайного реагування поліції, жінку звільнили.

Як встановило слідство, ще 15 грудня 2016 р. власницю квартири гр. Лоциліну К.К. викрали четверо чоловіків. Вони привезли жертву на Братевську вулицю., зв'язали її і жорстоко били, вимагаючи, щоб вона віддала їм свою трикімнатну квартиру. Злочинці також винесли з квартири цінності– 140 тис. грн., відеокамеру, відеомагнітофон та інші цінні речі.

Завдання

1. Охарактеризуйте ситуацію.
2. Складіть план проведення початкових слідчих (розшукових) заходів.

Задача №3

У травні-вересні 2016 р. члени Слободського організованого злочинного угруповання займалися вимаганням грошей у власників автозаправних станцій. Кожного місяця два члени угруповання приїжджали до бухгалтера або безпосередньо до власника автозаправної станції і вимагали від 1000 до 2000 доларів США. У разі відмови від сплати необхідної суми власника жорстоко били або викрадали когось із членів сім'ї власника. Повідомлення про злочинні дії надходили до міського відділу поліції по телефону одночасно з трьох місць. Однак встановити точні дані про осіб, що дзвонили, не вдалося.

Завдання

1. Охарактеризуйте слідчу ситуацію.
2. Складіть план проведення початкових слідчих (розшукових) заходів.

Підготувати реферати на тему:

1. *Обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні вимагання.*
2. *Криміналістична характеристика особи вимагача.*
3. *Зв'язок між особою вимагача та особою потерпілого.*

Самостійно опрацювати такі питання:

1. Предмет злочинного посягання при вимаганні.
2. Види судових експертиз при розслідуванні вимагання.

Додаткова література:

1. Белкин Р. С. Криминалистика / Р. С. Белкин. – Москва : НОРМА, 2003.
2. Біленчук П. Д. Криміналістика / П. Д. Біленчук, В. К. Лисиченко, Н. І. Клименко [та ін.] ; за ред. П. Д. Біленчука. - К. : Атіка, 2001. - 543 с.
3. Салтевский М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник / М. В. Салтевський. – К. : Кондор, 2005. – 588 с.
4. Селиванов Н. А. Руководство для следователей / Н. А. Селиванов, В. А. Снетков. – М. : ИНФРА, 1998.
5. Шепітько В.Ю. Криміналістика / за ред. В. Ю. Шепітька. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К. : Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 728 с.
6. Яблоков Н. П. Криминалистика / Н. П. Яблоков, В. Я. Колдин. -М., 1990.

Тема 25: Розслідування службових злочинів

План

1. Криміналістична характеристика службових злочинів.
2. Слідчі ситуації на початковому етапі розслідування.
3. Тактика початкових слідчих дій та оперативно-розшукових заходів (слідчий огляд, освідування, допит, призначення судових експертиз).

Вирішіть запропоновані задачі

Задача №1

19 грудня 2016 р. в міській відділ поліції надійшло усне повідомлення від гр. Феофанова Р. І. про те, що він був на прийомі уголовного спеціаліста міської управи гр. Вандіна Н. М. з питання придбання садової ділянки недалеко від м. Покровського. Гр. Вандін Н. М. сказав гр. Феофанову Г. І., що це питання може бути вирішене позитивно у випадку, якщо він принесе йому 2300 дол. США. Дану суму він збирається поділити з своїм безпосереднім начальником відділу землекористування міської управи гр. Светловим Г. Л., тому із його точки зору ця сума цілком прийнятна.

Завдання

1. Оцініть ситуацію.

2. Складіть план проведення початкових слідчих (розшукових) дій.

Задача №2

21 листопада 2016 р. гр. Сидоров П. П. – директор кафе «Чапля» зрозумівши, що директор «Тепломережа-22» гр. Окунев А. А. вимагає передачі йому грошей, звернувся із заявою в міський відділ поліції.

У заяві він повідомив, що гр. Окуневим А. А. був складений кошторис платежів за послуги в сумі 180 тис. грн., що підлягають оплаті очолюваним ним кафе «Чапля». Маючи намір переговорити з гр. Окуневим А. А. про зниження розміру цих платежів, він запросив його в кафе, куди той прийшов разом зі своєю знайомою гр. Проклової А. І. Під час вечері гр. Окунев А. А. запропонував передати йому готівкою 60 тис. грн., пообіцявши при цьому «пробачити» кафе платежі в такій же сумі. Ця розмова гр. Сидоровим П. П. була записана на мобільний телефон.

Вранці 22 листопада 2002 р. гр. Сидоров П. П. одержав від співробітників поліції диктофон і помічені гроші. Після цього він повинен був піти в кабінет гр. Окунева А. А і передати йому пакет з грошима в сумі 60 тис. грн.

Завдання

1. Оцініть ситуацію.
2. Складіть план проведення початкових слідчих (розшукових) дій.

Задача №3

У міський відділ поліції надійшло повідомлення від керівників АТ «Співучасть» про те, що працівники поліції вимагають у них гроші під загрозою закриття їхньої торгової палатки. Вони також вказали місце і час чергової передачі грошей.

Завдання

1. Опишіть порядок підготовки і тактику проведення оперативно-тактичної операції затримання «на гарячому» у даному провадженні.
2. Як визначити найбільш оптимальний момент затримання одержувача неправомірної вигоди при проведенні даної операції?

Підготувати реферати на тему:

1. *Актуальність і особливості боротьби зі злочинами у сфері службової діяльності в сучасних умовах.*
2. *Профілактичні дії слідчого при розслідуванні службових злочинів.*
3. *Негласні слідчі (розшукові) дії, що проводяться під час розслідування корупційного злочину.*

Самостійно опрацювати такі питання:

1. Особливості розслідування зловживання владою або службовим становищем, перевищення влади або службових повноважень.
2. Особливості розслідування службової недбалості.

Додаткова література:

1. Белкин Р.С. Криміналістика / Р. С. Белкин. – Москва : НОРМА, 2003.
2. Біленчук П. Д. Криміналістика / П. Д. Біленчук, В. К. Лисиченко, Н. І. Клименко [та ін.] ; за ред. П. Д. Біленчука. - К. : Атіка, 2001. - 543 с.
3. Салтевский М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник / М. В. Салтевський. – К. : Кондор, 2005. – 588 с.
4. Селиванов Н. А. Руководство для следователей / Н. А. Селиванов, В. А. Снетков. – М. : ИНФРА, 1998.
5. Скриганюк М. І. Криміналістика: підручник / М. І. Скриганюк. – К. : Атіка, 2005. – 496 с.
6. Шепітько В. Ю. Криміналістика / за ред. В. Ю. Шепітька. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 728 с.

Тема 26: Розслідування злочинних порушень правил безпеки дорожнього руху та експлуатації транспортних засобів

План

1. Криміналістична характеристика ДТП.
2. Організація та планування розслідування.
3. Початковий етап розслідування.
5. Особливості тактики проведення першочергових слідчих дій та оперативно-розшукових заходів.
6. Наступний етап розслідування.

Самостійна робота:

За наведеною фавбулою:

- 1) висунути й обґрунтувати слідчі версії;
- 2) скласти план розслідування;
- 3) визначити тактику проведення окремих слідчих дій.

Фавбули

1. На трасі Харків - Сімферополь (40 км від Харкова) було знайдено жінку в непритомному стані з пошкодженнями голови. При огляді місця події за два метри від потерпілої виявлено чіткі сліди гальмування автомобіля (довжина сліду 3 м 20 см), численні частинки фарби жовтого кольору. Одна з частинок фарби розміром 1 2 см мала чіткий обрис п'ятикутної форми. На краю шляху знайдено розсипані вишні. Співробітником поліції був помічений автомобіль МАЗ, на бампері якого висіла корзина, на значній швидкості машина зникла в напрямку м. Лозова.

2. 16 квітня 200_ р. на дорозі знайдено труп громадянки С. При огляді місця події на блузі потерпілої виявлено плями масляної рідини. На передній частині спідниці потерпілої чітко відбився слід протектора автомобіля. За припущенням спеціаліста (автотехніка) сліди були залишені автомобілем ВАЗ. У результаті оперативно-розшукових заходів встановлено, що автопідприємствами району в цей час було виряджено в рейс сім машин такої марки.

3. Автомобіль "ГАЗель", яким керував водій О., 13 березня 200_ р. на трасі Харків - Белгород перевернувся. Було пошкоджено будівлю біля дороги і завдано травми пасажирам. При огляді транспортного засобу виявлено обрив гальмової трубки заднього лівого колеса автомобіля.

4. До поліції надійшла інформація про те, що на перехресті вулиць Останкінської та Боварської виникло зіткнення двох автомобілів "ВАЗ-2105" та "Москвич-2141", є людські жертви. Постраждали направлені до лікарні №6. При огляді місця події були виявлені та зафіксовані: розбите скло; мікрочастини лакофарбового покриття; сліди гальмування; сліди взуття; пляма крові.

Підготувати реферати на тему:

- 1. Роль і значення криміналістичної характеристики в ході розслідування злочинних порушень правил безпеки дорожнього руху.*
- 2. Особливості тактики провадження окремих слідчих дій у ході розслідування злочинних порушень правил безпеки дорожнього руху.*
- 3. Мета проведення слідчого експерименту під час розслідування ДТП.*

Самостійно опрацювати:

1. Роль експертиз при розслідуванні дорожньо-транспортних подій.
2. Особливості огляду місця події ДТП.

Додаткова література

1. Дорожно-транспортные происшествия. Критерии оценки действий водителя / Авторы-состав. : Шевцов С. О., Дубонос К. В. - Х., 2003.
2. Жулев В. И. Предупреждение дорожно-транспортных происшествий / В. И. Жулев. - М.: Юрид. лит., 1989. - 224 с.
3. Новиков С. И. Следственный эксперимент при расследовании дорожно-транспортных происшествий: учеб. пособие / С. И. Новиков, Ш. Ш. Ярамышьян. – К. : КВШ МВД СССР, 1986. – 84 с.
4. Порядок обліку дорожньо-транспортних пригод. Затв. Постановою Кабінету Міністрів України № 38 від 30.06.2005 р. // Офіц. вісн. України. - 2005 р. -- № 27. - Ст. 1569.
5. Розслідування обставин дорожньо-транспортних пригод / Автори-уклад. : Шевцов С. О., Дубонос К. В. - Х., 2003.
6. Шевцов С. А. Возможности использования специальных знаний при расследовании дорожно-транспортных происшествий / С. А. Шевцов. - Х. : СПД-ФО, 2005. - 308 с..

Тема 27: Розслідування підпалів та інших злочинів, пов'язаних із виникненням пожеж

План

1. Криміналістична характеристика підпалів та інших злочинів, пов'язаних із виникненням пожеж.
2. Особливості порушення кримінальних справ. Обставини, що підлягають з'ясуванню.
3. Типові слідчі ситуації й основні напрямки розслідування.
4. Висунення слідчих версій та планування розслідування.
5. Призначення експертиз (пожежно-технічна, криміналістична та ін.).

Самостійна робота:

За наведеною фабулою:

- 1) висунути й обґрунтувати слідчі версії;
- 2) скласти план розслідування;
- 3) визначити тактику проведення окремих слідчих дій.

Фабули

1. 20 квітня 200_ р. після виконання газозварювальних робіт на горищі школи у спортивному залі Р. з своїм помічником К. організував розлиття спиртних напоїв, при цьому курив сигарети і недопалки кидав на підлогу, на якій були розкидані обривки промаслених газет, паперу, знаходилися ящики. Сильно сп'янівши, вони заснули. Р. прокинувся від запаху диму. Зі слів Р., він вийшов на вулицю, щоб взяти відро і загасити вогонь, але повернутися не зміг, оскільки спортивний зал школи вже горів. У результаті пожежі загинув працівник К., згоріло вісім класів та спортивний зал, знищені будівельні матеріали, а робота школи призупинена на тривалий час.

2. У ніч з 2 на 3 квітня 200_ р. у магазині "Клондайк" виникла пожежа, у результаті якої згоріла більша частина приміщення та матеріальні цінності, які там були. Пожежа виникла під час роботи ревізійної комісії по зняттю залишків товарно-матеріальних цінностей. При допиті завідуючого магазином Б. слідчий з'ясував:

"2 квітня 200_ р. о 23 год. 50 хв. у магазин прийшов сторож Г. для прийняття його під охорону. Б. у присутності Г. закрив двері чорного ходу зовні на навісний замок, потім вони зайшли через парадний хід до магазину і закрили двері чорного ходу, які ведуть до підсобного приміщення, ще на дві дверні защіпки. Незважаючи на те, що в магазині ще залишалася працювати ревізійна комісія, сторож розписався в журналі про прийняття магазину під

охорону і пішов на інші об'єкти. Через 30-40 хв. комісія закінчила роботу і всі її члени вийшли з магазину через парадні двері, які Б. закрив на внутрішній та навісний замки. Ключ від навісного замка він віддав голові ревізійної комісії, а ключі від внутрішнього замка тих же дверей та навісного замка дверей чорного ходу взяв із собою, після чого пішов додому. Додому він повернувся о 1 год. ночі і був там до того часу, поки о 3 год. 25 хв. його не розбудив сусід Д., який повідомив про пожежу в магазині. Про причини пожежі йому не відомо".

Підготувати реферати на тему:

- 1. Використання оперативно-розшукових заходів при розслідуванні підпалів.*
- 2. Роль спеціалістів при розслідуванні злочинних порушень правил протипожежної безпеки.*
- 3. Особливості проведення слідчого експерименту при розслідуванні підпалів та інших злочинів, пов'язаних з виникненням пожеж.*

Самостійно опрацювати такі питання:

1. Роль експертиз при розслідуванні злочинних порушень правил протипожежної безпеки.
2. Особливості огляду місця події при розслідуванні підпалів.

Додаткова література

1. Григорьян А. С. Расследование поджогов / А. С. Григорьян. - М. : Юрид. лит., 1971. -128 с.
2. Зернов С. И. Техничко-криминалистическое обеспечение расследования преступлений, сопряженных с пожарами: учеб. пособие / С. И. Зернов; М-во внутр. дел Рос. Федерации. Экспертно-криминалистич. центр. - М., 1996. - 129 с.
3. Попов И. А. Расследование пожаров: правовое регулирование; организация и методика: учеб. пособие / И. А. Попов. - М.: ЮрИнфоР, 1998. - 309 с.
4. Степаненко С. Г. Дослідження пожеж : [Довідково-методичний посібник] / Степаненко С. Г., Білкун Д. Г., Яник Я. М., Тимошук Ю. Т. - К. : Пожінформтехніка, 1999. - 224 с.
5. Цимбал М. Л. Розслідування пожеж (огляд місця події та проблеми застосування спеціальних знань) : моногр. / М. Л. Цимбал; Харк. НДІ суд. експертиз ім. М. С. Бокаріуса. - Х. : Гриф, 2004. - 192 с.
6. Чешко И. Д. Экспертиза пожаров (объекты, методы, методики исследования) / под ред. Н. А. Андреева. - С.-Пб., 1997.

Тема 28: Розслідування екологічних злочинів

План

1. Криміналістична характеристика злочинних порушень правил охорони вод і атмосферного повітря.
2. Організація та планування розслідування.

3. Початковий етап розслідування.
4. Види судових експертиз та їх призначення.

Самостійна робота:

За наведеною фабулою:

- 1) висунути й обґрунтувати слідчі версії;
- 2) скласти план розслідування;
- 3) визначити тактику проведення окремих слідчих дій.

Фабули

1. Містом тече річка, витокami якої є декілька компактно розташованих джерел. Навесні, під час льодоходу, було помічено крижини, вкриті мазутом. На берегах річки розташовані промислові підприємства, які можуть бути джерелами забруднення, проте місця зливу там не виявлено. У результаті спостереження встановлено, що мазут з'являється саме з витоків річки. Поблизу них немає підприємств, які могли б їх забруднювати. При розширенні меж огляду з'ясовано, що на двох автобазах, розташованих на значній відстані від витоків, є колодязі для зберігання мазуту, не обладнані належним чином. Сума заподіяних збитків становить 51500 грн.

2. Працівниками санітарно – епідеміологічної служби Лозове зафіксовано факт перевищення норм гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин у повітрі над житловим масивом міста, у результаті чого декілька осіб звернулися до районної лікарні з симптомами отруєння. При перевірці вказаного факту з'ясовано, що неподалік від житлового масиву є промислове підприємство - потенційний забруднювач повітря.

У ході оперативно-розшукових заходів встановлено, що приблизно в цей час літаками цивільної авіації району провадилися роботи по боротьбі зі шкідниками на полях, і один з літаків, порушивши маршрут, занадто наблизився до населеного пункту.

Підготувати реферати на тему:

1. *Причини забруднення атмосферного повітря, вод та земель.*
2. *Використання спеціальних знань в ході розслідування екологічних злочинів.*
3. *Способи вчинення та приховання злочинів проти довкілля.*

Самостійно опрацювати такі питання:

1. Роль експертиз у з'ясуванні обставин і наслідків екологічного злочину.
2. Профілактичні дії слідчого у боротьбі з екологічними злочинами.

Додаткова література

1. Жевлаков Э. Н. Экологические преступления и экологическая преступность: : учеб. пособие / Э. Н. Жевлаков. - М. : Белые альвы, 1996. - 96 с.
2. Про екологічну експертизу: Закон України № 45/95-ВР від 09.02.1995 р. // Відом. Верхов. Ради України. - 1995. - № 8. - Ст. 54.
3. Расследование преступных загрязнений водных объектов и атмосферного воздуха. - М., 1981.
4. Резван А. П. Подготовка и назначение экспертиз по делам о загрязнении водоемов и воздуха / А. П. Резван. – Волгоград. Высшая следственная школа МВД СССР, 1982. – 56 с.
5. Экологические преступления: Квалификация и методика расследования / под ред. В. Е. Коноваловой, Г. А. Матусовского. - Х., 1994.

Питання до підсумкового контролю знань

1. Предмет криміналістики
2. Завдання, система криміналістики
3. Загально – наукові, спеціальні методи криміналістики
4. Криміналістика в системі наукових знань
5. Загальні положення криміналістичної техніки. Умови застосування криміналістичної техніки
6. Технічні засоби і методи виявлення слідів злочину та речових доказів
7. Засоби фіксації, вилучення слідів злочину та речових доказів
8. Поняття криміналістичної ідентифікації
9. Об'єкти, суб'єкти криміналістичної ідентифікації
10. Поняття і значення судової фотографії
11. Судово-дослідницька фотозйомка
12. Судово-оперативна фотозйомка
13. Поняття трасології та її завдання
14. Питання, що вирішуються трасологічною експертизою. Підготовка матеріалів до трасологічної експертизи.
15. Механізм утворення слідів. Класифікація слідів
16. Сліди рук. Папілярні узорі, їх властивості, типи. Виявлення, фіксація і вилучення слідів рук
17. Сліди ніг людини, сліди взуття. “Доріжка” слідів, її криміналістичне значення
18. Сліди знарядь злочину та інструментів.
19. Сліди транспортних засобів
20. Поняття і значення судової балістики, її наукові основи
21. Можливості судово-балістичної експертизи
22. Поняття техніко – криміналістичного дослідження документів
23. Види підробки документів, ознаки підробки
24. Криміналістичне дослідження письма
25. Ідентифікаційні ознаки письма
26. Підготовка матеріалів до судово–почеркознавчої експертизи
27. Ідентифікація людини за ознаками зовнішності
28. Класифікація ознак зовнішності людини
29. Збирання і використання даних про зовнішні ознаки для встановлення людини
30. Поняття, завдання криміналістичного обліку
31. Види криміналістичних обліків

32. Поняття, зміст криміналістичної тактики
33. Тактичний прийом, слідча дія, слідча ситуація, тактична операція
34. Поняття і класифікація криміналістичних версій
35. Поняття організації та планування розслідування
36. Правила побудови і перевірка версій
37. Поняття, види, значення, завдання слідчого огляду
38. Тактика огляду місця події.
39. Негативні обставини їх значення у викритті злочинів
40. Поняття та види слідчого експерименту
41. Підготовка до слідчого огляду. Учасники огляду та їх роль.
42. Фіксація результатів огляду місця події
43. Огляд трупа на місці його виявлення
44. Поняття обшуку, види, мета обшуку
45. Підготовка та проведення обшуку
46. Тактичні прийоми обшуку
47. Поняття, завдання і види допиту
48. Тактика допиту
49. Загальні положення тактики допиту підозрюваних і обвинувачених
50. Допит свідків, потерпілого
51. Використання науково – технічних засобів при проведенні обшуку
52. Фіксація результатів допиту та обшуку
53. Тактика допиту неповнолітніх
54. Поняття і види пред'явлення для впізнання
55. Підготовка до пред'явлення для впізнання
56. Тактичні прийоми пред'явлення для впізнання
57. Фіксація ходу і результатів пред'явлення для впізнання
58. Перевірка показань на місці події
59. Класифікація судових експертиз
60. Організація та структура експертних установ України
61. Слідчий експеримент його види
62. Підготовка до призначення та проведення судових експертиз
63. Поняття, завдання, принципи методики розслідування окремих видів злочинів
65. Структура криміналістичної методики
66. Поняття криміналістичної характеристики злочинів
67. Елементи криміналістичної характеристики злочинів
68. Криміналістична характеристика вбивств
69. Задачі і тактика першочергових слідчих дій та оперативно –

розшукових заходів при розслідуванні вбивств

71. Криміналістична характеристика вбивств на замовлення

72. Особливості розслідування деяких видів вбивств

73. Криміналістична характеристика зґвалтувань

74. Типові слідчі ситуації і слідчі версії у справах про зґвалтування

75. Задачі і тактика невідкладних слідчих дій та оперативно – розшукових заходів у справах про зґвалтування

76. Криміналістична характеристика крадіжок

77. Тактика слідчих дій та оперативно – розшукових заходів при розслідуванні крадіжок

78. Криміналістична характеристика шахрайства

79. Слідчі дії та оперативно – розшукові заходи у справах про шахрайство

80. Криміналістична характеристика службових злочинів

81. Слідчі дії та оперативно – розшукові заходи при розслідуванні службових злочинів

82. Побудова слідчих версій і планування розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням безпеки дорожнього руху

83. Побудова слідчих версій і планування розслідування злочинів, пов'язаних з правилами пожежної безпеки

84. Початкові слідчі дії при розслідуванні екологічних злочинів

85. Криміналістична характеристика вимагання

86. Способи шахрайства з метою заволодіння індивідуальним майном громадян

87. Слідчі дії та оперативно – розшукові заходи при розслідуванні вимагання

89. Початковий етап розслідування крадіжок

90. Криміналістична характеристика службових злочинів

91. Слідчі версії і планування розслідування службових злочинів

92. Криміналістична характеристика підпалів і злочинних порушень проти пожежних правил

93. Криміналістична характеристика злочинних порушень правил безпеки дорожнього руху

94. Особливості тактики проведення окремих слідчих дій при розслідуванні вимагань

Рекомендована література:

1. Абрамова В. М. Криміналістика : [навч. посіб. для дистанційного навчання] / В. М. Абрамова, А. О. Ляш; за наук. ред. А. В. Іщенко. - К. : Університет «Україна», 2007. - 557 с.
2. Аверьянова Т. В. Назначение экспертизы и стадии ее производства // Эксперт. Руководство для экспертов органов внутренних дел / Под ред. Т. В. Аверьяновой, В. Ф. Статкуса. - М. : КноРус, Право и закон. 2003. - 592 с.
3. Аверьянова Т. В. Судебная экспертиза : Курс общей теории / Т. В. Аверьянова. - М. : Норма, 2007. - 480 с.
4. Алексеев О. О. Розслідування окремих видів злочинів : навч. посіб. 2-ге вид. перероб. та доп. / О. О. Алексеев, В. К. Весельський, В. В. Пясковський. - К. : «Центр учбової літератури», 2014. - 320 с.
5. Бакин Е. А. Осмотр места происшествия при преступлениях, совершенных путем взрыва, и некоторые аспекты криминалистических исследований изъятых вещественных доказательств : методическое пособие / Е. А. Бакин, И. Ф. Алешина. - М. : Управление методического обеспечения Ген.прок. РФ. 2001. - 46 с.
6. Басай В. Д. Основы криминалистической одорологии : дисс. ... д-ра юрид. наук / В. Д. Басай ; Нац. ак. вн. справ України. - К., 2003. - 652 с.
7. Бастрыкин А. И. Криминалістика. Техніка, тактика і методика розслідування преступлений : научно-практическое пособие / А. И. Бастрыкин. - С.-Пб. : Ореол. 2008. - 480 с.
8. Бахин В. П. Криминалистическая методика : лекция / В. П. Бахин. - Киев. 1999.-35 с.
9. Бахин В. П. Понятие, сущность и содержание криминалистической тактики : лекция для студ. и слушат. юрид. вузов / В. П. Бахин. - К. : Нац.акад. внутр. дел Украины. 1999.-34с.
10. Бахін В. П. Шляхи формування професійної майстерності експерта / Бахін В. П., Калініченко О. Л. // Криміналістичний вісник. - 2005. -Вип. 2(4). - С. 66 - 71.
11. Бахін В. П. Взаємодія слідчого з фахівцями під час огляду місця по-дії (збір інформації про особу, що скоїла злочин) : Науково-практичні рекомендації / В. П. Бахін, О. О. Волобуєва. - Донецьк : ДЮІ, 2005. - 72 с.
12. Бахін В. П. Поліцейський допит у США (поради допитуючому) :навч. посіб. / В. П. Бахін, В. К. Весельський, Т. С. Маліков. - НАВСУ. - К. : Правник. 1997. - 32 с.
13. Бахін В. П. Тактика допиту : навч. посіб. / В. П. Бахін, В. К. Весельський. - К. : Правник. 1997. - 64 с.
14. Бедняков И. Л. Обыск: проблемы эффективности и доказательственного значения / И. Л. Бедняков. - М. : Юрлигинформ. 2010. - 176 с.
15. Белкин Р. С. История отечественной криминалистики / Р. С. Белкин.- М. : Изд-во Норма, 1999. - 65 с.
16. Белкин Р. С. История советской криминалистики. Формирование частных криминалистических теорий (1940-е - 1950-е годы) : учебное пособие / Р. С. Белкин, А. И. Винберг. - М. : НИиРИО. 1983. - 78 с.
17. Белкин Р. С. История советской криминалистики. Этап возникновения и становления науки (1917-1930-е гг.) : учебное пособие / Р. С. Белкин А. И. Винберг. - М. : НИиРИО. 1982. - 70 с.
18. Белкин Р. С. Криминалистическая энциклопедия / Р. С. Белкин. - 2-е изд. доп. - М. : Мегатрон XXI 2000. - 334 с.
19. Белкин Р. С. Курс криминалистики: [учеб. пособие для вузов.] / Р. С. Белкин. - М. : ЮНИТИ ДАНА. Закон и право. 2001. - 837 с.
20. Белкин Р. С. Курс криминалистики: в 3 т. / Р. С. Белкин. - М. :Юрист. 1997. Т. 1 : Общая теория криминалистики. - 1997. - 408 с.
21. Белкин Р. С. Курс криминалистики: в 3 т. / Р. С. Белкин. - М. : Юрист. 1997. - Т. 2. :

Частные криминалистические теории. - 1997. - 463 с.

22. Белкин Р. С. Курс криминалистики: в 3 т. / Р. С. Белкин. - М. : Юрист. 1997. - Т. 3 : Криминалистические средства, приемы и рекомендации. 1997. - 478 с.

23. Белкин Р. С. Криминалистическая энциклопедия / Р. С. Белкин. - М. : Издательство БЕК. 1997. - 342 с.

24. Белкин Р. С. Тактика следственных действий / Р. С. Белкин, Е. М. Лившиц. - М. : Новый Юрист. 1997. - 176 с.

25. Беляков А. А. Взрывчатые вещества и взрывные устройства (крими-налистическая взрывотехника) / А. А. Беляков. - М. : Юрлигинформ. 2003. - 256 с.

26. Беляков А. А. Оружиеведение: Часть 2. Боеприпасы : учебное пособие / А. А. Беляков, А. Н. Матюшенков. - Челябинск : Челябинский юридический институт МВД России, 2004. - 200 с.

27. Библиографический указатель диссертаций по криминалистике / [Бахин В. П., Викторова Е. Н., Ищенко А. В.]. - М. : Типография ВНИИТЭМР. 1989.-156 с.

28. Биленчук П. Д. Тактические приемы, тактические комбинации, тактические операции: учеб, пособие / П. Д. Биленчук, В. Н. Романько, С. И. Цветков. - К., 1992. - 24 с.

29. Бирюков В. В. Криминалистическое оружиеведение : учебное пособие / В. В. Бирюков. - Луганск : СПД Резников В. С., 2013. - 256 с.

30. Бирюков В. В. Цифровая фотография: перспективы использования в криминалистике : монография / В. В. Бирюков. – Луганск : РИО ЛИВД. 2000. - 138 с.

31. Бишовець О. В. Психологічний вплив у кримінальному провадженні : теорія і практика : монографія / О. В. Бишовець. - К. : Істина. 2013. - 152 с.

32. Біленчук П. Д. Балістика: криміналістичне вогнестрільне зброєзнавство : підручник / П. Д. Біленчук, А. В. Кофанов, В. Ф. Сулява ; [за ред.проф. П. Д. Біленчука]. - К. : Міжнародна агенція «Веєгопе». 2003. - 384 с.

33. Біленчук П. Д. Аналогова і електронна фотографія: історіографія, характеристика, порівняльний аналіз, сфери застосування в юриспруденції : [навчальний посібник] / П. Д. Біленчук, А. В. Кофанов, О. Л. Кобилянський, А. І. Терешкевич : [за ред. П. Д. Біленчука]. - Київ : Українська Академія підприємництва. 2009. - 40 с.

34. Біленчук П. Д. Документування результатів слідчої дії: методи фік-сації доказової інформації: монографія / П. Д. Біленчук, А. В. Кофанов, О. Л. Кобилянський. Л. Д. Скільська; за ред. П. Д. Біленчука. - Київ : ННШСК КНУВС. 2009. - 96 с.

35. Біленчук П. Д. Криміналістика: підручник / П. Д. Біленчук, О. П. Дубовий, П. Ю. Тимошенко, М. В. Салгевський. - К. : Нац. акад. внутр.справ України. 1997. - 232 с.

36. Біленчук П. Д. Криміналістична тактика і методика розслідування окремих видів злочинів : Навч. посіб. для студ. ВНЗ. / П. Д. Біленчук, А. П. Гель, Г. С. Семаков. - К. : МАУП, 2007. - 510 с.

37. Бірюков В. В. Теоретичні основи інформаційно-довідкового забезпечення розслідування злочинів : монографія / Бірюков Валерій Васильович / Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. - Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2009. - 664 с.

38. Бондар В. С. Методика розслідування квартирних крадіжок : навч.-метод. посіб. / В. С. Бондар [та ін.] ; Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. - Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2011. - 400 с.

39. Бурданова В. С. Расследование умышленного причинения вреда здоровью: учеб, пособие / В. С. Бурданова, Л. Н. Никитин. - Изд. 3-е, испр. и доп. - СПб., 2000. - 71 с.

40. Бутузов В. М. Правові та організаційні засади протидії злочинам у сфері використання платіжних карток : навчальний посібник / В. М. Бутузов, В. І. Василичук, В. П. Шеломенцев. - К. : Типографія ТОВ «СТ-Стиль». - 2006. - 139 с.

41. ВандерМ. Б. Применение научно-технических средств при расследовании преступлений: конспект лекций / М. Б. Вандер; Санкт-Петербургский юридический институт Генеральной Прокуратуры Российской Федерации - С-Пб. 2000. - 60 с.
42. Волобуев А. Ф. Про метода криміналістики / А. Ф. Волобуев // Про забезпечення розкриття та розслідування злочинів : Зб. матеріалів міжнарод. наук.-практ. конф. - К., 2010. - С. 28 - 29.
43. Ватобуев А. Ф. Розслідування і попередження розкрадань майна усфері підприємництва : навч. посібник / А. Ф. Волобуев; за ред. проф. О. М. Бандурки. - Х. : «Рубікон», 2000. - 272 с.
44. Гагаган В. І. Особливості методики розслідування нерозкритих грабежів та розбоїв минулих років: монографія / В. І. Гагаган, М. О. Яковенко ; Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. - Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка. 2013. - 254. [1] с.
45. Гора І. В. Криміналістика : навч. посібник / І. В. Гора, А. В. Іщенко, В. А. Колесник. - 4-те вид. - К. : Вид. ПАЛИВОДА А.В.. 2007 - 236 с.
46. Горбачевський В. Я. Вбивство: огляд місця події: монографія / В. Я. Горбачевський, І. В. Сервецький : за ред. Я. Ю. Кондратьєва. - К. : НАВСУ, 2003 - 175 с.
47. Давидова О. О. Криміналістичні дослідження матеріалів, речовин та виробів : курс лекцій / О. О. Давидова. - К. : КНТ. 2008. - 340 с.
48. Демидова Є. Є. Тактика допиту' обізнаних осіб : монографія /Є. Є. Демидова ; за ред. проф. В. Ю. Шепітька. - Х. : Вид.агенція «Апостіль», 2013. - 232 с.
49. Денисюк С. Ф. Обыск в системе следственных действий (Тактико-криминалистические проблемы) / С. Ф. Денисюк, В. Ю. Шепітько. - Х. : Консум, 1999.-157с.
50. Дружинш Г. М. Використання експертних технологій для встановлення ознак злочинів / Г. М. Дружинш, О. М. Моїсєєв // Сучасні судово-експертні технології в кримінальному і цивільному судочинстві : Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. - Х. : НУнВС, 2003. - С. 64 - 66.
51. Експертиза в судовій практиці / за ред. В. Г. Гончаренка. - К. :Юрінком Інтер. 2010. - 400 с.
52. Енциклопедія судової експертизи / Н. І. Клименко, В. П. Бахін, Т. В. Будко, П. В. Цимбал. - Ірпінь : Національний університет ДПС України 2013. - 184 с.
53. Ермоленко Б. Н. Теоретические и методические проблемы судебнойбаллистики / Б. Н. Ермоленко. - К. : РИО МВД УССР, 1976. - 152 с.
54. Жариков Ю. Ф. Экспертиза звукозаписи: история и современность / Ю. Ф. Жариков, В. Я. Радецкая // Спецслужбы и мир. - 2001. - Вып. №4 - С. 46 - 50.
55. Закон України «Про судову експертизу» // Відомості Верховної Ради України. - 2004. - № 45. - Ст. 37.
56. Здоровко С. Ф. Розслідування вбивств, що вчиняються організованими злочинними групами (типові тактичні операції) / С. Ф. Здоровко, В. Ю. Шепітько (ред.). - Х. : Гриф. 2004. - 176 с.
57. Зинин А. М. Судебная экспертиза : учебник / А. М. Зинин, Н. Л. Майлис. - М. : Право и закон, 2002. - 320 с.
58. Ищенко Е. П. Криминалистика: учебник / Е. П. Ищенко, А. А. Топорков ; под ред. Е. Л. Ищенко. - М. : «КОНТРАКТ» : ИНФРА-М. 2003. - 748 с.
59. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз : Наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. - 2002. - № 7 : Судові експертизи в Україні. - С. 29-39.
60. Іщенко А. В. Методологічні проблеми криміналістичних наукових досліджень :

монографія / А. В. Іщенко : за ред. І. П. Красюка. - К. : Нац.акад. внутр. справ України. 2003. - 359 с.

61. Іщенко А. В. Наукове забезпечення протидії злочинності / А. В. Іщенко, Н. С. Карпов, Л. Ю. Кондратьев. - К., 2001. - 223 с.

62. Керівництво з розслідування злочинів : наук.-практ. посіб. / кол. авт. : В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель [та ін.]; за ред.В. Ю. Шепітька. - Х. : Одісей 2009. - 960 с.

63. Клименко Н. І. Інтеграційна функція експертології / Н. І. Клименко // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики : Зб. наук.-практ. матер. - Х. : Право. 2006. - Вип. 6.- С. 117 - 124.

64. Клименко Н. І. Судова експертиза в розслідуванні комп'ютернихзлочинів як форма використання спеціальних знань / Н. І. Клименко, П. Д. Біленчук // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики :Зб. Матер. міжнар. наук-практ. конф. - Х. : Право, 2002. – Вип. 2. - С. 62 - 66.

65. Клименко Н. І. Судова експертологія: курс лекцій : навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / Н. І. Клименко. - К. : Видавничий Дім «Ін Юре». 2007. - 528 с.

66. Кобнлянський О. Л. Методика дослідження документів, які мають захисні засоби : метод. рек. / О. Л. Кобнлянський. - К. : Нац. акад. внутр. справ України. 2005. - 36 с.

67. Кобнлянський О. Л. Словник термінів з цифрової фотографії / О. Л. Кобнлянський // КНУВС. ННШСК. Каф-ра криміналістичної техніки. - Київ. 2009. - 60 с.

68. Когутич І. І. Криміналістичні знання. їх сутність і потреба розширення меж використання : монографія / І. І. Когутич. - Львів : «Тріадаплюс». 2008. - 420 с.

69. Когутич І. І. Криміналістика : курс лекцій / І. І. Когутич. - К. : Атіка, 2008. - 888 с.

70. Кокин А. В. Газовое, сигнальное, пневматическое оружие и патроны к нему / А. В. Кокин, А. А. Комаров, С. Ф. Наварро [и др.] - М. : Можайск-Терра, 1997. - 264 с.

71. Коновалова В. О. Юридична психологія : підручник / В. О. Коновалова, В. Ю. Шепітько. - 2-ге вид., перероб. і доп. - Х. : Право. 2008. - 240 с.

72. Коновалова В. Е. Версия: концепция и функции в судопроизводстве / В. Е. Коновалова. - Х. : Консум, 2001. - 176с.

73. Коновалова В. Е. Криминалистическая тактика: теории и тенденции : учеб, пособ./ В. Е. Коновалова, В. Ю. Шепітько. - Х. : Гриф. 1997. -256 с.

74. Коновалова В. Е. Обыск: тактика и психология : учеб. пособие / В. Е. Коновалова, В. Ю. Шепітько. - Х. : Гриф. 1997. - 80 с.

75. Коросташова Т. О. Основи слідознавства : курс лекцій з криміналістики / Т. О. Коросташова, Ю. О. Ланцедова, О. С. Тунгула; за наук. ред.О. А. Кириченка. - Миколаїв : ЧДУ ім. Петра Могили. 2012. - 48 с.

76. Корухов Ю. Г. Методологические основы криминалистической экспертной диагностики / Ю. Г. Корухов // Современное состояние и перспективы развития традиционных видов криминалистической экспертизы : Сб. науч. тр. - М. : ВНИИСЭ, 1987. - С. 12 - 26.

77. Копок І. І. Теоретичні аспекта криміналістичної ідентифікації: монографія / І. І. Копок. - К. : ВПЦ «Київський університет». 2004. - 208 с.

78. Кофанов А. В. Криміналістика: питання і відповіді: навчальний посібник / А. В. Кофанов, О. Л. Кобилянський, Л. В. Кузьмічов [та ін.] - К. : Центр учбової літератури. 2011 - 280 с.

79. Кофанов А. В. Криміналістична фотографія : навчальний посібник/ А. В. Кофанов, О. Л. Кобилянський. - К., 2006. - 389 с.

80. Кофанов А. В. Практичні аспекти проведення криміналістичного дослідження матеріалів, речовин та виробів : методичні рекомендації / А. В. Кофанов, О. Л. Кобилянський, О. О. Давидова. - К. : КИИ, 2010. - 36 с.
81. Криміналістика в схемах / под ред. Н. И. Порубова. – Минск : Амалфея. 2010. - 240 с.
82. Криміналістика : научно-практическое пособие / под общ. ред. Е. П. Ищенко, А. А. Топоркова. - 2-е изд. испр. доп. и перераб. - М. : Контракт. ИНФРА, 2010. - 784 с.
83. Криміналістика : учеб, для вузов / И. Ф. Герасимов, Л. Я. Драпкии, Е. П. Ищенко [и др.]; под ред. И. Ф. Герасимова, Л. Я. Драпкина. - 2-е изд. перераб. и доп. - М. : Высш. шк. 2000. - 672 с.
84. Криміналістика: учеб, для студентов вузов / Е. П. Ищенко, А. А. Топорков ; под ред. Е. П. Ищенко ; Моск. гос. юрид. акад. - М. : Юрид. фирма «КОНТРАКТ» : ИНФРА-М. 2003. - 746 с.
85. Криміналістика : учебник / Т. В. Аверьянова, Р. С. Белкин, Ю. Г. Корухов, Е. Р. Российская. - 3-е изд. перераб. и доп. - М. : НОРМА : Инфра-М 2010. - 927 с.
86. Криміналістика : учебник / под ред. д-ра юрид. наук. проф. В. А. Образцова. - М. : Юристь. 1997. - 760 с.
87. Криміналістика : учебник / СПб гос. ун-т. Юрид. факультет, ред. : Т. А. Седова, А. А. Эксархопуло. - СПб : Лань. 2011. - 926 с.
88. Криміналістика : учебник для вузов / Л. Н. Викторова, Л. Г. Горшенин, В. В. Граник, И. Ф. Демидов [и др.]; под ред. Е. П. Ищенко. - М. : Юристь. 2000. - 751 с.
89. Криміналістика: ученик для студентов вузов / под. ред. А. В. Волинского, В. П. Лаврова. - 2-е изд. перераб. и доп. - М. : ЮНИ-ТИ-ДАНА : Закон и право. 2012. - 943 с.
90. Криміналістика. Полный курс : учебник для вузов / под общ.ред. А. Г. Филипова, - 5-е изд., перераб. и доп. - М. : Издательство Юрайт, 2013. - 855 с.
91. Криміналістика: информационные технологии доказывания : уче-бник для вузов / А. И. Баянов, Т. М. Дмитренко, В. А. Жбанков [и др.]; под ред. В. Я. Колдина. - М. : Зерцало. 2007. - 752 с.
92. Криміналістическое исследование взрывов : учебное пособие / И. Б. Воробьева, Н. И. Маланьина, В. Н. Хрусталева. - Саратов : СТАЛ : СТОЙМВД РФ. 2000. - 60 с.
93. Криміналістическое исследование материалов, веществ и изделий :учебное пособие / Э. В. Сысоев, А. В. Селезнев, Е. В. Бурцева, И. П. Рак. -Тамбов : Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та. 2007. - 84 с.
94. Криміналістика (криміналістична техніка): курс лекцій / П. Д. Біленчук, А. П. Гель, М. В. Салтевський, Г. С. Семаков. - К. : МАУП.2001. - 216 с.
95. Криміналістика в тестах: навч. посібник / І. І. Когутич, О. М. Колужна, І. В. Жолнович [та ін.] ; за заг. ред. І. І. Когутича. - К. : Алерта. 2013. - 534 с.
96. Криміналістика [Електронний ресурс] / В. І. Перкін, П. Д. Біленчук, В. К. Весельський, В. Б. Школьній, Ю. Б. Комаринська ; під. ред. П. Д. Біленчука, (Мультимедійний підручник). - Київ : Київський національний уні-верситет внутрішніх справ. 2008. - 1 електрон, опт. Диск (СЮ-ПОМ); 12 см.- Назва з титул, екрану.
97. Криміналістика : навч.-метод. посібник / В. В. Тіщенко, Л. І. Аркуша, В. М. Плахотіна. - 4-те вид., випр. - Одеса : Фенікс. 2013. - 338 с.
98. Криміналістика: підруч. для студ. вщ. навч. закл. / ред. В. Ю. Шепітько. - К. : Ін Юре. 2010. - 496 с.
99. Криміналістика: підручник для студ. юрид. спец. ВЗО / ред. В. Ю. Шепітько ; Нац. юрид. академія ім. Я. Мудрого. - Київ : Ін-Юре.2004. - 725 с.
100. Криміналістика : підручник / В. Д. Берназ [та ін.] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук.

проф. А. Ф. Волобуєва. - Х. : ХНУВС. 2011. - 665 с.

101. Криміналістика : підручник / за ред. П. Д. Біленчука. - 2-ге вид., випр. і доп. - К. : Атіка, 2001. - 544 с.

102. Криміналістика: підручник / В. М. Глібко, А. Л. Дудніков, В. А. Журавель, В. О. Коновалова, Г. А. Матсовський, З. І. Митрохіна, В. Ю. Шепітько ; під ред. В. Ю. Шепітька. - К. : Ін Юре. 2001. - 682 с.

103. Криміналістика : підручник / Шепітько В. Ю., Коновалова В. О., Журавель В. А. [та ін.]; за ред. проф. В. Ю. Шепітька. - 4-е вид., перероб. і доп. - Х.: Право. 2008. - 464 с.

104. Криміналістика. Академічний курс : підручник / Т. В. Варфоломеева, В. Г. Гончаренко, В. І. Бояров [та ін.]. - К. : Юрінком Інтер. 2011. - 504 с.

105. Криміналістика: Криміналістична тактика і методика розслідування злочинів : підручник для студ. юрид. вузів і фак / В. О. Коновалова, Г. А. Матусовський, В. Ю. Шепітько, В. М. Глібко, А. Л. Дудніков, - Х. : Право, 1998. - 375 с.

106. Криміналістична техніка : навч. посібник / В. В. Арешонков, І. М. Ганжа, О. В. Літвінова [та ін.]; за ред. А. В. Кофанова. - К.: «КІИ». 2006. - 456 с.

107. Криміналістична техніка. Книга друга : навч. посібник / В. В. Арешонков, П. Д. Біленчук, О. Г. Волопшин [та ін.]; за ред. А. В. Кофанова. - К. : «КІИ». 2009. - 416 с.

108. Криміналістична фотографія та відеозапис (основи методики викладання) : навч.-метод. посібник / МВС України. Донецький юрид. ін-т Луган. держ. ун-ту внутр. справ: С. Л. Ларш, М. В. Саггевський, Л. М. Довгий, О. В. Одерій. - Киш : НАВСУ. 2007. - 452 с.

109. Криміналістична фотографія та відеозапис : навч.-метод. комплекс/ МВС України. КНУВС. ННГПСК. Каф-ра криміналістич. техніки: авт.-уклад.: О. Л. Кобнянський, С. В. Хільченко, А. В. Кофанов [та ін.] - Київ : 2009. - 48 с.

110. Криміналістичне дослідження слідів рук : науково-практичний посібник / за ред. Л. Ю. Кондратьєва. - К. : Атіка 2000. - 152 с.

111. Криміналістичне забезпечення розкриття і розслідування злочинів : курс лекцій / В. К. Весельський, А. В. Яценко, В. С. Кузьмічов, Д. Б. Сергеева, Ю. М. Черноус. - К. : ХМЦНП. 2011. - 178 с.

112. Кримінальний процесуальний кодекс України : наук.-практ. коментар / за заг. ред. професорів В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. - К. : Юстиніан. 2012. - 1224 с.

113. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посібник / О. В. Крушельницька. - К. : Кондор. 2006. - 206 с.

114. Крылов И. Ф. Очерки истории криминалистики и криминалистической экспертизы / И. Ф. Крылов. - Л. : Изд-во Лен. ун-та. 1975. - 188 с.

115. Кузнецов В. А. Особливості вибору та застосування методів виявлення слідів рук у «польових» умовах : метод. рекомендації / В. А. Кузнецов ; МВС України. ДНД ЕКЦ МВС. - Киш. 2006. - 19 с.

116. Кузьмічов В. С. Криміналістика : навч. посібник / В. С. Кузьмічов, Г. І. Прокопенко; за заг. ред. В. Г. Гончаренка, Є. М. Моїсєєва. - К. : Юрін-ком Інтер, 2001. - 368 с.

117. Кузьмічов В. С. Слідча діяльність : характеристика та напрями удосконалення : монографія / В. С. Кузьмічов, Ю. М. Черноус. - К. : Нічлава. 2005. - 446 с.

118. Кузьмічов В. С. Криміналістичний аналіз розслідування злочинів : монографія / В. С. Кузьмічов. - К.: НАВСУ - НВТ «Правник». 2000. - 450 с.

119. Курс лекцій з криміналістики. Основи одорології / Т. О. Коросташова, Ю. О. Ланцедова, О. С. Тунтула; за наук. ред. О. А. Кириченка. - Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили. 2012. - 56 с.

120. Лисиченко В. К. Негативні обставини та їх значення у розслідуванні злочинів :

- монографія / В. К. Лисиченко, І. І. Когутич. - К. : Дія. 2002. - 182 с.
121. Лук'янчиков Є. Д. Пред'явлення для впізнання : навчальний посібник / Є. Д. Лук'янчиков, О. М. Моїсєєв. - Макіївка : Графіті. 1998. - 104 с.
122. Майлис Н. П. Судебная трасология : учебник для студентов юридических вузов / Н. И. Майлис. - М. : Экзамен Право и закон 2003. - 272 с.
123. Маркусь В. О. Криміналістика : навчальний посібник / В. О. Маркусь. - К. : Кондор, 2007. - 558 с.
124. Мельник О. В. Прокурорський нагляд за додержанням законів при розслідуванні вимагань : монографія / О. В. Мельник. - Х. : Видавець ФОП Вапнярчук Н. М., 2007. - 190 с.
125. Методика комплексного дослідження вибухових пристроїв, вибухових речовин і слідів вибуху / Г. В. Прохоров-Лукін [та ін.] - К. : МЮ України. МВС України, 2007. - 218 с.
126. Методика криміналістичного дослідження холодної зброї та конструктивно схожих з нею виробів, затверджена рішенням розширеного засідання секції НКМР Міністерства Юстиції України з проблем трасології тасудової балістики із залученням членів координаційної ради з питань судової експертизи. Протокол від 10.04.2009 року № 22. - К. : Міністерство Юстиції України. 2009. - (Методика).
127. Методика розслідування окремих видів злочинів, підслідних органам внутрішніх справ : навч. посіб. / О. В. Батюк [та ін.]; за заг. ред.Є. В. Пряхіна: Львів, держ. ун-т внутр. справ. - Л. : ЛьвівДУВС, 2011. - 323 с.
128. Мигричев В. С. Основы криминалистического исследования материалов веществ и изделий из них / В. С. Мигричев, В. Н. Хрусталеv. -СПб. : Питер, 2003. - 590 с.
129. Михалков В. О. Спеціальні засоби самооборони, заряджені речовинами сльозоточивої та дратівливої дії / В. О. Михальов, С. Д. Бернацький, Ю. Г. Сіденко. - К. : РВВ МВС України. 2000. - 16 с.
130. Моїсєєв О. М. Висновок експерта в контексті взаємодії процесуальних осіб : монографія / О. М. Моїсєєв. - Донецьк : Норд-Прес-ДонНУ-ДонНДІСЕ МЮ України. 2007. - 186 с.
131. Моторный И. Д. Криминалистическая взрывотехника: новое учение в криминалистике : учеб.-метод. пособие / И. Д. Моторный. - М. : Изд. Шумилова И. И. 2000. - 177 с.
132. Наказ МВС України від 09.08.2012 р. № 691 «Про затвердження Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України» [Електронний ресурс] // ВРУ офіційний веб-портал - Режим доступу : [Біф://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1541-12](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1541-12)
133. Наказ МВС України від 10.09.2009 р. №390 «Про затвердження Інструкції з організації функціонування криміналістичних облікв експертної служби МВС» [Електронний ресурс] // ВРУ офіційний веб-портал -Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0963-09>
134. Наказ МВС України від 12.10.2009 р. №436 «Про затвердження Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України» [Електронний ресурс] // ВРУ офіційний веб-портал. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1256-09>.
135. Насильна книга слідчого / М. Л. Панов, В. Ю. Шештько, В. О. Коноватова та ін. - 3-те вид., переробл. і доповн. - К.: Ін Юре. 2011.-736 с.
136. Огляд місця події при розслідуванні окремих видів злочинів : на-ук.-практ. посіб. / В. П. Бахін, В. К. Весельський, Н. І. Клименко, І. І. Котюк, В. К. Лисиченко [та ін.]. - К. : Юрінком Інгер. 2005. -215 с.
137. Одерій О. В. Розслідування злочинів щодо незаконного обігу нар-котичних засобів, психотропних речовин. їх аналогів та прекурсорів : на-ук.-практ. посібник / О. В. Одерій, В. М. Лисенко. - Х. : Золоті сторінки. 2004. - 164 с.

138. Опис речових доказів у протоколі огляду (вогнепальна та холодна зброя, боєприпаси, кулі, гільзи та сліди застосування вогнепальної зброї): навч.-практ. посібник / І. М. Королишин, В. А. Савченко. - Івано-Франківськ : Львівський держ. ун-т внутр. справ. Прикарпатський юрид.ін-т., 2007 - 73 с.
139. Організація розслідування окремих видів злочинів : навч. посібник / А. Ф. Волобуєв [та ін.]; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва ; Харк. нац. ун-твнутр. справ. - Х. : ХНУВС, 2011. - 567 с.
140. Орлов Ю. Ю. Застосування лазерного сканування під час оглядумісця події / Ю. Ю. Орлов // Науковий вісник Національної академії внут-рішніх справ. - 2011. - № 4. - С. 196 - 201.
141. Осипенко І. П. Обшук і виїмка (тайники та способи їх виявлення): навч.-метод. посібник / І. П. Осипенко, О. О. Адам'юк, Н. М. Сенченко. -Чернігів : Черніг. держ. ін-т права, соц. технологій та праці. 2011. - 132 с.
142. Особливості провадження допиту підозрюваного (обвинуваченого) з метою недопущення тортур та інших порушень прав людини : посібник/ В. К. Весельський, В. С. Кузьмічов, В. С. Мацишин, А. В. Старушкевич. -К.: Нац. акад. внутр. справ України, 2004. - 148 с.
143. Особливості розслідування шахрайств. учинених у сфері функціонування електронних розрахунків : метод, реком. / МВС України. ЛДУВС. Наук.-досл. лаборат. криміналіст, досліджень ф-ту підготовки слідчих : А. І. Анапольська, В. В. Коваленко, Р. В. Корякін, О. І. Сумцов. - Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка. 2010. - 55 с.
144. Плескачевский В. М. Криминалистическое оружиеведение : справочник / В. М. Плескачевский, С. Н. Юхин. - М. : Юриспруденция. 2002. - 128 с.
145. Практикум з криміналістики : навч. посібник / В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель [та ін.]; за ред. В. Ю. Шепітька. - К. : Ін Юре. 2013. - 128 с.
146. Протидія економічній злочинності / П. І. Орлов, А. Ф. Волобуєв, І. М. Осика, Р. Л. Степанюк, І. М. Зарецька [та ін.]. - Харків : Над. ун-т внутр. справ. 2004. - 568 с.
147. Протидія шахрайству у сфері страхування автотранспортних засобів : метод, реком. / МВС України. Департамент карного розшуку; С. С. Чернявський, А. С. Канащук, О. А. Кузьменко [та ін.] : за заг. ред.О. М. Джужи. - К., 2008. - 51 с.
148. Радецкая В. Я. Некоторые вопросы лингвистической идентификации говорящего / В. Я. Радецкая // Актуальні проблеми юридичної психології : Матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції 18-20 травня 1999 р.- К. : Вид-во ЮВС. 1999. - С. 39 - 41.
149. Радецька В. Я. Поняття, види та класифікація способів Імітації усного мовлення / В. Я. Радецька // Використання сучасних досягнень науки і практики у підвищенні ефективності боротьби зі злочинністю : Тези доповідей науково-практичної конференції. - К. : НАВСУ, 2000. - С. 270 - 278.
150. Разумов Є. А. Осмотр места происшествия / Є. А. Разумов, Н. П. Молнбога. - К. : РИО МВД Украины. 1994. - 672 с.
151. Рамишвили Г. С. О содержании понятия судебно-фоноскопическаяэкспертиза / Г. С. Рамишвили // Экспертная практика и новые методы исс-ледования. - 1993. - Вып. № 6. - С. 79 - 82.
152. Розкриття та розслідування шахрайств у сфері фінансування будівництва житла : метод, реком. / МВС України. Гол. слідче управління.КНУВС. Наук. лаб. проблем запоб. та розкриття тяжких злочинів ННПЖКМ.-К., 2010. - 83 с.
153. Розслідування злочинів у сфері господарської діяльності: окремікриміналістичні методики : монографія / кол. Авторів : В. Ю. Шепітько, В. О. Коноватова, В. А. Журавель [та

ін.]; за ред. В. Ю. Шештька. - Х. : Пра-во. 2006. - 624 с.

154. Розслідування шахрайств. учинених способом фінансової піраміди : навч. посібник / С. С. Чернявський, О. Ю. Татаров, В. В. Черней, Р. Р. Кузьмін, С. М. Князев, В. В. Юсупов, А. А. Вознюк; за ред. В. В. Коваленка. - К., 2013. - 179 с.

155. Романов С. Ю. Кримінальний обман / С. Ю. Романов. - Х. : Прометей-Прес, 2005. - 272 с.

156. Российский С. Б. Обыск в форме специальной операции : учебное пособие для вузов / С. Б. Российский ; под ред. В.Н. Григорьева. - М. : Закон и право. ЮНИТИ-ДАНА. 2003. - 199 с.

157. Рыжаков А. П. Обыск: основания и порядок производства : научно-практическое руководство / А. П. Рыжаков. - Ростов-на-Дону : Феникс. 2006. - 144 с.

158. Саїнчин О. С. Розкриття і розслідування умисних убивств: концептуальні і практичні основи : Моногр. / О. С. Саїнчин; Одес. нац. юрид. акад. - О. : Юрид. л-ра, 2004. - 408 с

159. Салтевский М. В. Криминалистика. В современном изложении юристов : учеб.-практ. пособие / М. В. Салтевский. - Х. : Рубикон. 1996. - 432 с.

160. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник / М. В. Салтевський. - К. : Кондор. 2008. - 588 с.

161. Слідчий огляд: сутність, види, тактика проведення огляду місця події і тактика використання техніко-криміналістичних засобів та спеціальних знань : монографія / В. О. Комаха [та ін.]; за заг. ред. В. О. Комахи ; Одеська національна юридична академія. - Дніпропетровськ: ІМА-прес, 2004. - 396 с.

162. Сокиран М. Ф. Тактика застосування відеозапису при проведенні обшуку / М. Ф. Сокиран // Митна справа. - 2011. - №2 (74). Частина 2. - С. 336 - 342.

163. Стахівський С. М. Теорія і практика кримінально-процесуального доказування : монографія / С. М. Стахівський. - К. : НАВСУ 2005. - 271 с.

164. Судебная баллистика и судебно-баллистическая экспертиза : практикум / А. Г. Андреев, Н. Ю. Жигалов, В. Ф. Зайцев [и др.]. - Волгоград : Издательство ВА МВД России. 2003. - 164 с.

165. Тертышник В. М. Обыск : учеб. пособие / В. М. Тертышник. - Х. : Гриф. 1997. - 36 с.

166. Типи та характеристики вибухових речовин і піротехнічних сумішей, які використовуються правопорушниками в злочинних цілях : довідково-метод. посібник. - Вип. 1. / упорядники: В. М. Фатєєв, Ю. В. Сала-маха, В. Т. Пащенко, Г. В. Лінючев. - К. : РВВ МВС України. 1999. - 136 с.

167. Тихонов Е. Н. Криминалистическая экспертиза холодного оружия : учебн. пособие / Е. Н. Тихонов. - Барнаул : Изд-во Алтайского гос. ун-та. 1987. - 232 с.

168. Тищенко В. В. Корыстно-насильственные преступления: Криминалистический анализ / В. В. Тищенко. - Одесса : Юрид. лит., 2002. - 360 с.

169. Тіщенко В. В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів : монографія / В. В. Тіщенко // Одеська національна юридична академія. - О. : Фенікс, 2007. - 260 с.

170. Удалова Л. Д. Теорія та практика отримання вербальної інформації у кримінальному процесі України : монографія / Л. Д. Удалова. - К. : ПАЛИВОДА А. В. 2005. - 324 с.

171. Установ А. И. Холодное оружие : практич. пособие / А. И. Установ, М. Э. Портнов, Е. Н. Денисов ; под общ. ред. А. И. Винберга. - М. : ВШ МВД РСФСР. 1961. -

126 с.

172. Филиппов А. Г. Еще раз к вопросу о системе криминалистики / А. Г. Филиппов // Вестник криминалистики. - 2001. - Вып. 2.-С. 43 - 52.

173. Фомин М. А. Обыск в современном уголовном процессе России : учебно-практическое пособие / М. А. Фомин. - М. : Юрлигформ. 2006.-208 с.

174. Чаплинський К. О. Розслідування злочинів, вчинених злочинними угрупованнями : навч. посібник / К. О. Чаплинський, П. Я. Мінка ; Дніпропетр. гуманіт. ун-т. - Д. : Свідлер А. Л., 2009. - 225 с.

175. Черноус Ю. М. Теорія і практика криміналістичного забезпечення досудового слідства у справах про злочини міжнародного характеру : монографія / Ю. М. Черноус. - К. : Скіф. 2012. - 448 с.

176. Шевчук В.М. Тактичні операції у криміналістиці: теоретичні засади формування та практика реалізації: монографія / В. М. Шевчук. - Х.: Вид. агенція «Апостіль», 2013. - 440 с.

177. Шепитько В. Ю. Теория криминалистической тактики : монография / В. Ю. Шепитько. - Х. : Гриф, 2002. - 349 с.

178. Шеремет А. П. Розслідування та запобігання вбивствам : навч. посібник для студ. вищих навч. закл / А. П. Шеремет. - Чернівці: Наші книги, 2008. - 248 с.

179. Эксархопуло А. А. Предмет и система криминалистики : проблемы развития на рубеже XX-XXI веков / А. А. Эксархопуло. - СПб. : СПбГУ, 2004. - 112 с.

180. Юрчук О. Ф. Специфика лингвистического анализа речи в ходекриминалистической экспертизы / О. Ф. Юрчук // Материалы I Международного симпозиума «Человек: язык, культура, познание». - Кривой Рог. 1995. - С. 326 - 329.

181. Яблоков Н. П. Криминалистика: учебник / под. ред. проф. Н. П. Яблокова ; [изд. 2-е перераб. и доп.]. - М. : Юрист. 2001. - 718 с.

182. Яровенко Т. В. Современное состояние использования цифровой фотографии в криминалистике : монография / Т. В. Яровенко. - М. : Юрлитинформ. 2011. - 144 с.

Ресурси мережі Інтернет

1. Автоматизоване робоче місце слідчого «Інсайт» - <http://www.sledovatel.com.ua>
2. Міністерство внутрішніх справ України - <http://mvs.gov.ua>
3. Верховна Рада України - <http://zakon1.rada.gov.ua>
4. Інформаційно-правовая система Ліга Закон - <http://www.ligazakon.ua>

ЗМІСТ

Передмова.....	3
Тема 1: Предмет, завдання, система, методи криміналістики.....	7
Тема 2: Криміналістична ідентифікація та встановлення групової належності.....	9
Тема 3: Загальні положення криміналістичної техніки.....	10
Тема 4: Судова фотографія та відеозапис.....	12
Тема 5: Трасологія.....	14
Тема 6: Судова балістика.....	16
Тема 7: Ідентифікація людини за ознаками зовнішності.....	188
Тема 8: Криміналістичне дослідження письма.....	20
Тема 9: Техніко - криміналістичне дослідження документів.....	22
Тема 10: Криміналістична реєстрація.....	24
Тема 11: Загальні положення криміналістичної тактики.....	26
Тема 12: Криміналістичні версії, організація і планування розслідування... ..	28
Тема 13: Тактика огляду.....	30
Тема 14: Тактика допиту.....	32
Тема 15: Тактика обшуку.....	35
Тема 16: Тактика слідчого експерименту.....	37
Тема 17: Тактика пред'явлення для впізнання.....	40
Тема 18: Тактика призначення і проведення судових експертиз.....	41
Тема 19: Загальні положення криміналістичної методики.....	43
Тема 20: Розслідування вбивств.....	45
Тема 21: Розслідування зґвалтування.....	47
Тема 22: Розслідування крадіжок.....	49
Тема 23: Розслідування шахрайства.....	50
Тема 24: Розслідування вимагання.....	52
Тема 25: Розслідування службових злочинів.....	54
Тема 26: Розслідування злочинних порушень правил безпеки дорожнього руху та експлуатації транспортних засобів.....	56
Тема 27: Розслідування підпалів та інших злочинів, пов'язаних із виникненням пожеж.....	58
Тема 28: Розслідування екологічних злочинів.....	59
Питання до підсумкового контролю знань.....	62
Рекомендована література.....	65